СЪДЪРЖАНИЕ

СТРУКТУРИРАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКОТО ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКО ПРОСТРАНСТВО 5

ИЗГРАЖДАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКАТА КВАЛИФИКАЦИОННА РАМКА 5

ПРОГРАМА ЗА МОДЕРНИЗИРАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ УНИВЕРСИТЕТИ 8

МОДЕЛИ НА УПРАВЛЕНИЕ И СТРУКТУРА НА СИСТЕМИТЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА 17

ТЕНДЕНЦИИ НА РАЗВИТИЕ НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ В НЯКОИ СТРАНИ ЧЛЕНКИ НА ЕС 17

ТЕНДЕНЦИИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА СЪВРЕМЕННИТЕ УНИВЕРСИТЕТИ 20

ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ В ЧЕШКАТА РЕПУБЛИКА ЗА ПЕРИОДА 2006-2010 ГОДИНА 23

ФИНАНСИРАНЕ НА УНИВЕРСИТЕТИТЕ И ВИСШИТЕ УЧИЛИЩА В СТРАНИТЕ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ 26

ФИНАНСИРАНЕ НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ – ФИНАНСОВИ ПОМОЩИ И СЕМЕСТРИАЛНИ ТАКСИ 29

ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА НАУЧНО-ТЕХНОЛОГИЧНАТА ПОЛИТИКА И ИНОВАЦИИТЕ В СТРАНАТА И ЧУЖБИНА 33

СТИМУЛИРАНЕ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКАТА САМОСТОЯТЕЛНОСТ НА ВИСШИТЕ УЧИЛИЩА И ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИТЕ ИНСТИТУЦИИ (ПРОГРАМА EXIST III) В ГЕРМАНИЯ 33

НАУКА И ИНДУСТРИЯ 37

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИТЕ УНИВЕРСИТЕТИ – ИНТЕГРАЦИЯ НА ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И ИНДУСТРИЯ 37

ЦИФРИ И ФАКТИ 41

ПУБЛИЧНИ РАЗХОДИ ЗА ИЗСЛЕДВАНИЯ И ТЕХНОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ (ИТР) НА ЕС-15, ЕС-25, ЯПОНИЯ И САЩ ЗА ПЕРИОДА 1995-2005 ГОДИНА (В % ОТ БВП) 41

ИНОВАЦИОНЕН КАПАЦИТЕТ НА НЯКОИ ОТ НАЙ-РАЗВИТИТЕ СТРАНИ В СВЕТА . 41

РАЗХОДИ ЗА ИЗСЛЕДВАНИЯ И ТЕХНОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ (ИТР) В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ПРЕЗ 2004 Г. 42

РАЗХОДИ ЗА ИЗСЛЕДВАНИЯ И ТЕХНОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ (ИТР) НА ГЕРМАНСКИЯ БИЗНЕС ЗА ПЕРИОДА 1997-2006 ГОДИНА (В МЛРД. ЕВРО) 43

(Продължава)

(Продължение)

БРУТНИ ВЪТРЕШНИ РАЗХОДИ ЗА ИЗСЛЕДВАНИЯ И ТЕХНОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ НА АВСТРИЯ ЗА ПЕРИОДА 1990–2005 Г. (В %) 44

ДЪРЖАВЕН БЮДЖЕТ НА ФИНЛАНДИЯ ЗА 2006 ГОДИНА: ЗА СЕКТОРА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА (В МЛН. ЕВРО) 44

ФИНАНСИРАНЕ НА ИЗСЛЕДВАНИЯТА И ТЕХНОЛОГИЧНОТО РАЗВИТИЕ НА ФИНЛАНДИЯ ОТ ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ ПРЕЗ 2005 ГОДИНА 45

ЕВРОПЕЙСКАТА КОМИСИЯ ИНВЕСТИРА В ИЗСЛЕДВАНИЯТА В ОБЛАСТТА НА GRID-ТЕХНОЛОГИИТЕ 45

ПРОЯВИ, ПРЕДСТОЯЩИ СЪБИТИЯ 46

Бюлетин INFOсвят
се изготвя по материали от реномирани чуждестранни и български източници

Редакционен съвет:
н. с. Ваня Грашкина, Олга Рачева, Валя Славчева, Иванка Джапунова, Юлия Дичева, Янка Панова, Костадин Тонев, Милен Ангелов
Адрес: бул. "Д-р Г. М. Димитров" № 52 А
1125 София
тел.: 817 38 55
e-mail: requests@nacid.bg.

Редактор:Таня Димитрова

Редактор и коректор:
Нели Колева

ISSN 1312-4730

Националният център за информация и документация Ви честити Коледните празници и Ви пожелава здраве, успехи и щастие през Новата година!

Декември 2006 г.

СТРУКТУРИРАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКОТО ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКО ПРОСТРАНСТВО

ИЗГРАЖДАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКАТА КВАЛИФИКАЦИОННА РАМКА

На 14 декември 2004 г., в контекста на Болонския процес, министрите на образованието от 32 европейски държави подписват т. нар. Комюнике от Маастрих, съдържащо наред с други въпроси и споразумение за създаване и развитие на Европейска квалификационна рамка (ЕКР), както и на Европейска система за трансфер на кредити в професионалното образование. На конференцията на министрите, отговорни за висшето образование, проведена в Берген през май 2005 г., се подчертава важността за взаимно допълване между рамката за Европейско университетско пространство и предложената ЕКР. На 8 юли 2005 г. Европейската комисия приема документ, който определя принципите за изграждане на ЕКР, а до края на 2005 г. тече процес на консултации, по време на който организации, институции и заинтересовани граждани изказват своите съображения, преди Комисията да направи официално предложение за ЕКР. На 5 септември 2006 г. Европейската комисия предлага Препоръка на Европейския парламент и на Съвета за утвърждаване на Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот.

ЕКР е от особено значение за изпълнението на целите на ЕС в Лисабонското партньорство за растеж и заетост. Чрез нея се обединяват различни европейски линии на действие. С цел да се улесни свободното движение на работната сила и така да се изгради единен европейски пазар на труда, Европейската комисия чрез все по-нови инициативи развива процедури на "признаване" на квалификациите и предприема мерки за стимулиране на образователната мобилност и за създаване на европейско образователно пространство. При това важен момент е възможността за зачитане на обучението в чужбина като време за обучение. От средата на 90-те години насам ученето през целия живот става ръководно начало в образователната политика на Общността. Практически това означава отворен достъп и възможност за преход в образователните системи, стимулиране на придобиването на квалификации и компетенции чрез неформално учене.

Взаимното признаване на документите за завършено професионално образование е съставна част от общите принципи за европейско сътрудничество в областта на образованието. Предпоставка за това е поетапното сравняване на образователните равнища. След продължителни осемгодишни преговори за общите минимални стандарти за съдържанието и продължителността на обучение са приети "секторни директиви" за професии преди всичко в областта на здравеопазването и архитектурата. Политиката на унифициране чрез стандарти обаче не се осъществява поради свързаните с това разходи. Вместо това за нерегулираните професии се налага принципът за съответствие, а за регулираните - принципът за формално признаване на документите за компетентност.

Основни елементи на ЕКР

Целта на ЕКР е общо описание на квалификациите, приложимо за всички образователни системи в Европа. Докато секторните директиви и процедурите за съответс-

[1] Kommuniqué von Maastricht zu den künftigen Prioritäten der verstärkten Europäischen Zusammenarbeit in der Berufsbildung - http://www.bmbf.de/pub/communique_de_141204_final.pdf

твие изискват непосредствено детайлно изравняване на образователните процеси, а директивите за признаване предвиждат възможност за допълнително обучение в случай на по-големи отклонения, то ЕКР следва друга логика.

ЕКР не е механизъм за признаване на професионалните квалификации. Формалното признаване, доколкото то е регулирано в ЕС, е предмет на Директивата за признаване на професионалните квалификации 2005/36/ EG.[2]

Основен принцип на ЕКР е ориентацията към резултатите от ученето ("learning outcomes"). Резултати от ученето са знанията, уменията и компетенциите ("knowledge, skills and competences"), придобити в рамките на образователния процес или по неформален начин. Продължителността, мястото (училище, предприятие, висше училище, образователна институция) и формата на обучение (дуално обучение, обучение на работното място, следване и др.) категорично не играят роля. С помощта на този подход е възможно резултатите от всеки образователен процес да се опишат в неутрална форма, без да се прави непосредствено сравнение или да се вземат предвид като референция образователните, респективно квалификационните системи на отделните държави. ЕКР е неутрална рамка, върху която може да се приложи всяка квалификация или всеки образователен процес във всяка държава на ЕС. При това нито една образователна система не е привилигерована или дискриминирана.

ЕКР се определя като метаквалификационна рамка. Това означава, че образователният процес не се подчинява непосредствено на съответното ниво на ЕКР, а преди всичко на нивото в националната квалификационна рамка, което, от своя страна, съответства на нивото на ЕКР. По този начин се спазват по-добре националните особености на образователните системи. Досега само няколко европейски държави са изградили свои национални квалификационни рамки (в т.ч. Ирландия, Шотландия, Англия).

Препоръката на Комисията за утвърждаване на Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот предвижда:

- Осем нива, които да обхващат училищното, професионалното и висшето образование;
- Ориентиране към резултатите от ученето;
- Описание на резултатите от ученето с помощта на понятията знания, умения и компетенции;
- Въвеждане на неформално придобитите компетенции.

За да може да се осъществи функцията на ЕКР, описанията на резултатите от ученето трябва да са еднозначни, систематични и неутрални. Предложението на Комисията предвижда единна систематика за описание на съответните нива на ЕКР. При това Комисията използва понятията знания, умения и компетенции в широк смисъл (Knowledge, Skills и Competences), които принципно представляват основа за ЕКР.

1. Знания *(Knowledge)*

Под "знания" се разбира познаването на факти, принципи, теории и практики, свързани с работната или учебната област. Градацията се простира от възпроизвеждането на общи основни знания до използването на специализирани знания и тяхното комплексно обвързване. В Европейската квалификационна рамка знанието е описано като теоретично и/или фактическо.

2. Умения *(skills)*

"Умения" означава способността да се прилагат знанията и да се използва ноу-хау за извършване на определени задачи и за решаване на проблеми при упражняване на специфична дейност или професия. Спектърът се простира от основни умения, необходими за изпълнение на прости задачи, до развиване на нови умения, базирани на новите технологии. В ЕКР уменията са описани като познавателни (използване на логическо, ин-

[2] RICHTLINIE 2005/36/EG DES EUROPÄISCHEN PARLAMENTS UND DES RATES vom 7. September 2005 über die Anerkennung von Berufsqualifikationen http://www.zdh.de/fileadmin/user_upload/themen/Recht/Anerkennungsrichtlinie_07-09-05.pdf

туитивно и съзидателно мислене) и практически (включващи сръчност и използване на методи, материали, сечива и инструменти).

3. Компетенции в широк смисъл *(wider competences)*

"Компетенция" означава доказаната способност да се използват знанията, уменията и личните, социални и/или методологични способности в работни или учебни ситуации и в хода на професионалното и/или личностното развитие. В Европейската квалификационна рамка компетенцията е описана като отговорност и автономия.

По-долу са показани дескрипторите за описване на нивата в Европейската квалификационна рамка, т.е. всяко от осемте нива е дефинирано посредством набор от дескриптори, които описват резултатите от ученето, необходими за достигане на съответното ниво във всички квалификационни системи.

	Знания	**Умения**	**Компетенции**
	В ЕКР знанията са описани като теоретични и/или фактически	В ЕКР уменията са описани като познавателни (използване на логическо, интуитивно и творческо мислене) и практически (сръчност и използване на методи, материали, сечива и инструменти)	В ЕКР компетенцията е описана в смисъл на поемане на отговорност и автономия
Ниво1 Резултатите от ученето, необходими за достигане на Ниво 1, са	основни общи знания	основни умения, необходими за изпълнение на прости задачи	работа или учение под пряко ръководство в предварително структуриран контекст
Ниво 2 Резултатите от ученето, необходими за достигане на Ниво 2, са	основни фактически знания в дадена работна или учебна област	основни познавателни и практически умения, необходими за използване на съответна информация, за изпълнение на задачи и за решаване на рутинни проблеми посредством прости правила и инструменти	работа или учение под ръководство с определена степен на автономност
Ниво 3 Резултатите от ученето, необходими за достигане на Ниво 3, са	знаене на факти, принципи, методи и общи понятия в дадена работна или учебна област	набор от познавателни и практически умения, необходими за изпълнение на задачи и за решаване на проблеми посредством избиране и прилагане на основни методи, инструменти, материали и информация	поемане на отговорност за изпълнение на задачи в дадена работна или учебна област приспособяване на собственото поведение към съответните обстоятелства при решаване на проблеми
Ниво 4 Резултатите от ученето, необходими за достигане на Ниво 4, са	широк спектър от теоретически и фактически знания в дадена работна или учебна област	набор от познавателни и практически умения, необходими за решаване на специфични проблеми в дадена работна или учебна област	самостоятелна работа в рамките на работния или учебен контекст, която по правило е позната, но може да се промени надзор на рутинната работа на други лица, като се поема известна отговорност за оценка и подобряване на работни или учебни дейности
Ниво 5 Резултатите от ученето, необходими за достигане на Ниво 5, са	обширни, специализирани теоретически и фактически знания в дадена работна или учебна област, както и осъзнаване на границите на тези знания	широк обхват от познавателни и практически умения, необходими за намиране на творчески решения на абстрактни проблеми	ръководство и надзор в рамките на работния или учебния контекст, където настъпват непредсказуеми промени контрол и усъвършенстване на резултатите от собствената работа и от работата на други лица

Ниво 6 Резултатите от ученето, необходими за достигане на Ниво 6, са	напредничави знания в дадена работна или учебна област, включително задълбочено познаване на теории и принципи	високо развити умения, които показват владеене на специалността и иновативност и които са необходими за решаването на комплексни и непредсказуеми проблеми в дадена специализирана работна или учебна област	ръководство на комплексни специални или професионални дейности или проекти и поемане на отговорност за вземане на решения в непредсказуем работен или учебен контекст поемане на отговорност за професионалното развитие на отделни лица или групи
Ниво 7 Резултатите от ученето, необходими за достигане на Ниво 7, са	високоспециализирани знания, които отчасти се доближават до най-новите познания в дадена работна или учебна област, като основа за иновативно мислене критично възприемане на научните въпроси в дадена област, както и тези на границата между различни области	специализирани умения за решаване на проблеми в областта на научните изследвания и/или иновациите с цел придобиване на нови знания и развиване на нови методи, както и интегриране на знания от различни области	управление и изграждане на комплексен, променящ се работен или учебен контекст, изискващ нов стратегически подход поемане на отговорност за приноса към специализираните знания и професионалната практика и/или за оценка на стратегическите постижения на екипа
Ниво 8 Резултатите от ученето, необходими за достигане на Ниво 8, са	върхови знания в дадена работна или учебна област, както такива на границата между различните области	най-широко развити и специализирани умения и методи, включително синтез и оценка, необходими за решаване на основни проблеми в областта на научните изследвания и/или иновациите и за разширяване или ново дефиниране на наличните знания или професионална практика	известен авторитет, способност за иновации, автономност, научна и професионална интегрираност и траен ангажимент за развитието на нови идеи или методи във водещ работен или учебен контекст, включително в областта на научните изследвания

Източници:

http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0479:FIN:DE:PDF

http://www.bibb.de/de/21696.htm

Т. Димитрова

ПРОГРАМА ЗА МОДЕРНИЗИРАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ УНИВЕРСИТЕТИ

В комюнике на Европейската комисия (ЕК) до Съвета на Европейския съюз (ЕС) и Европейския парламент се предлага да се приложи **Програма за модернизиране на европейските университети в областта на образованието, изследванията и иновациите**.

Модернизирането на европейските университети е необходимо не само от гледна точка на успешното прилагане на актуализираната Лисабонска стратегия, но и за развитието на глобална икономика, основана на знанието. Главните насоки на реформата са приети и са получили подкрепата на Европейския съвет. На срещата в Хамптън Корт през м. октомври 2005 г. лидерите на ЕС единодушно посочват, че изследванията и технологичното развитие (ИТР) в университетите са най-важните предпоставки за изграждането на конкурентноспособна Европа. През пролетта на 2006 г. Европейският съвет приема програма за реформи в научните изследвания в европейските университети, които реформи в рамките на новите партньорства да допринесат за увеличаване на растежа и заетостта. Всяка страна членка на ЕС е изработила своя национална програма за модер-

низиране на университетите си, но малко от тях я възприемат като национален приоритет. Това налага ЕК да даде препоръки за определянето на приоритетите и за обмена на най-добрите практики и програми за стимулиране.

От голямо значение е обществената роля на университетите в една обединена Европа с различни култури и езици. Потенциалното преимущество на общата европейска програма е, че може да се работи помащабно. По-голямото разнообразие и интелектуалното богатство на ресурси, както и възможността за сътрудничество и конкуренция между университетите са добра база за успех. Във връзка с това, през пролетта на 2006 г. на свое заседание, Комисията предлага създаването на Европейски технологичен институт (EIT), чиято задача е да се засили мощта на Европа в областта на образованието, научните изследвания и иновациите. Едновременно с това той трябва да представлява иновационен пример за преустройство в съществуващите университети и да подпомага стимулирането на мултидисциплинарността и изграждането на силни партньорства с бизнеса.

Европа разполага с огромен потенциал от 4000 висши училища с над 17 млн. студенти и около 1,5 млн. сътрудници, 435 хил. от които са учени. Този потенциал обаче не се използва достатъчно рационално.

Повечето университети погрешно насочват усилия и грижи към най-талантливите студенти, а пропускат да се обърнат към останалите студенти и към други форми на обучение, например курсове за възрастни или обучение на хора, избрали нетрадиционен вид образование. Това не само затруднява достъпа на социално затруднените лица до образованието, но води и до намаляване на броя на новоприетите студенти. Другите съществени проблеми са:

- необходимост от обновяване на учебните планове и методи, съобразно новите изисквания на бизнеса;
- малко възможности за различни форми на обучение и за повишаване на квалификацията и компетентностите на заетите лица;
- несъответствие между квалификациите на абсолвентите и изискванията на трудовия пазар.

В много от страните членки на ЕС безработицата сред завършилите висше образование е неприемливо висока. Все още съществуват много пречки пред академичната мобилност на студентите и учените. В най-добрия случай процедурите по признаването на академичните компетентности са твърде тромави, а в най-лошия случай непризнаването на квалификациите възпрепятства получаването на стипендии/кредити и осигуровки, от които биха се възползвали в пълен размер студентите, изследователите и преподавателите, желаещи да учат или работят в друга страна член на ЕС. Университетите трябва да се нагодят и към съществуващата реалност, тъй като научните изследвания вече не са изолирана дейност, а са съсредоточени или в групи от отделни учени, или в световни мрежи от изследователски колективи. Често научните проблеми прехвърлят границите на традиционните дисциплини. Най-добрата изследователска дейност се провежда предимно в интердисциплинарни или в мултидисциплинарни области. Характерно за научните изследвания в университетите е засилената конкуренция и глобализацията, поради което се налага активизиране на сътрудничеството между отделните университети.

Все още много европейски университети подценяват потенциалните възможности на трансфера на знания в икономиката и обществото, а бизнесът въобще не полага усилия да използва потенциала на университетските изследвания. Това се отразява отрицателно на кариерното развитие на учените, които често прекарват целия си професионален живот или в университета, или в индустрията, но не и като предприемачи. Тези структурни и културни проблеми се задълбочават и в резултат на големия двоен дефицит във финансирането, който засяга както обучението, така и изследванията в университетите. Фактът, че се увеличава броят на студентите, не води до

нарастване на публичното финансиране, а европейските университети не могат да компенсират разликата от частни източници. Средният финансов дефицит за образование и изследвания в Европа спрямо американските висши училища е около 10 хил. евро за един студент годишно. В бъдеще се очаква най-големият приток от финансови средства да постъпва от частни източници. Накратко, **европейските университети в момента не са в състояние да разгърнат пълния си потенциал в повечето приоритетни области**. В резултат на това те губят в международната конкуренция за привличане на талантливи студенти и учени, трудно се приспособяват към бързо променящата се конюнктура в изследователската дейност и се лишават от гъвкавост и компетентност, необходими за успеха им. Този процес ще се задълбочава още повече вследствие на недостатъчното финансиране. Необходимо е университетите сами да **определят приоритетните области и съобразно тях да организират своите дейности**. Всички висши училища трябва да имат определени общи ценности и задачи, но не при всички съотношението между образователния и изследователския процес трябва да е еднакво. Не е нужен еднакъв подход към тях, както и еднакви задължения за определени услуги и научни дисциплини. Изследванията трябва да са ключова задача за системата на образованието, но не непременно за всички висши училища. Това ще позволи да се изгради строго диференцирана система, която да обхваща световноизвестни изследователски университети, да се изградят мрежи от изявени национални и регионални университети и висши училища, които предлагат по-кратки технически курсове на обучение. Тази система би довела до освобождаването на значителен потенциал от знания, талант и енергия, които с допълнителни инвестиции биха се умножили многократно. Ако страните членки на ЕС желаят да постигнат значителни успехи в изграждането на такава система, е необходимо да създадат съответните условия, позволяващи на университетите да увеличат научните си постижения, да се модернизират и да станат конкурентноспособни, т.е. да направляват собствения си възход и да поемат роля при създаване на общество, основано на знания. Дискусиите в Европа определят нарастващата готовност за модернизиране на научните системи и в тази връзка се правят следните генерални предложения:

1. Премахване на пречките пред университетите

Необходимо е да се засили географската и междусекторната мобилност. Делът на абсолвентите, които са следвали най-малко един семестър в чужбина или са натрупали опит в индустрията, трябва да бъде удвоен. Това засяга в най-голяма степен изследователите. Всички форми на мобилност трябва да бъдат поощрявани и максимално да се стимулира кариерното развитие на университетските учени и сътрудници. В рамките на Европейската общност трябва да могат да се получават национални стипендии или кредити. Необходимо е да се предоставят такива условия, които да подпомагат професионалната, международната и междусекторната мобилност на изследователите и другите университетски кадри. Така ще се постигне и по-добро стимулиране на иновациите.

В изпълнение на Болонската стратегия усилията на ЕС трябва да се насочат към унифициране до 2010 г. на образователните програми във всички страни членки на ЕС (кратки образователни курсове, бакалавърска степен, магистърска степен, докторантура). Не по-малко важно е да се изработят и съгласуват гъвкави, модернизирани учебни планове във всички области, които да отговарят на изискванията на трудовия пазар, и системи за осигуряване на качеството. Това са задължения на отговорните национални организации. Обновяването на учебните планове в някои дисциплини или професии трябва да се осъществява въз основа на най-добрите практики в Европа.

Признаването на професионалните квалификации улеснява и ускорява трансграничната мобилност на трудовите ресурси. Би

трябвало да се ускорят и процедурите по академичното признаване, например чрез публикуване на университетски основни правила за признаване. Комисията предлага срокът за признаването на академичните квалификации да не е по-дълъг от четири месеца, както това е при признаването на професионалните квалификации.

2. Осигуряване на реална автономия и отговорности на университетите

Университетите ще станат иновационна сила и ще се преустроят само тогава, когато разполагат с реална автономия и отговорности. В ЕС трябва да се наложи единна система от правила, стратегически цели, начини за финансиране и стимулиране на образованието, изследванията и иновациите. За да се избегне опасността от свръхрегулиране и прекалено детайлизиране, университетите трябва да поемат пълната институционална обществена отговорност. Това изисква нови вътрешни модели за управление, които се основават на стратегическите приоритети и професионалния мениджмънт на човешките ресурси, инвестициите и начините на управление. Освен това в университетите трябва да се премахне фрагментирането на факултети, катедри, лаборатории и управленски структури, а усилията да се насочат в посока на институционалните приоритети в образованието, изследванията и услугите. Страните членки на ЕС трябва да финансират изграждането на мениджърски и управленски способности в рамките на университетите чрез създаването на национални структури за обучение на мениджъри на висшето образование.

3. Осигуряване на стимули за структурирани партньорства с бизнеса

Европейските университети трябва да утвърждават своите позиции на важни участници в икономиката, като запазят ролята си на обществени и културни центрове. Те трябва да са в състояние да реагират бързо и ефективно на изискванията на пазара и да създават партньорства за развиване на научни и технологични дейности. Изграждането на връзки между университетите и бизнеса е от стратегическо значение и е една от най-важните задачи на университетите с обществена значимост. Структурните партньорства с бизнеса, вкл. с малките и средните предприятия (МСП), предлагат на университетите възможността за подобряване на трансфера на резултатите от научните изследвания, на интелектуалната собственост, патентите и лицензите. Това може да се осъществи например чрез създаване на т. нар. spin-of формирования в рамките на университетите или чрез създаването на технологични центрове. В резултат от съвместните действия на университетите и бизнеса би се увеличило значението на образователните програми чрез трансфера на студенти и учени в бизнеса; биха се повишили и кариерните възможности на изследователите във всички фази на професионалния им път, като към научно-експертните им знания се прибавят и предприемачески умения. Връзката университет – бизнес спомага за допълнително финансиране на изследователски проекти или за програми за преквалификация и увеличава влиянието на университетските научни изследвания върху МСП и регионалните иновации.

За да се осигурят тези преимущества, повечето университети се нуждаят от външна подкрепа при осъществяването на необходимите организационни изменения и при изграждането на бизнес нагласи и мениджърски умения. Това може да се постигне чрез създаването на локални "клъстери за генериране и трансфер на знания" и бюра за съвместни научни изследвания или трансфер на знания, които да служат на местните/регионалните икономически структури. Развиването на бизнес умения, мениджърски и иновационни способности е съществена част от обучението на учени, изследователи и от стратегиите за обучение през целия живот на човешките ресурси.

4. Предлагане на оптимална схема "знания и умения" на трудовия пазар

Университетите разполагат с потенциала да дадат на Европа знанията и уменията, необходими за успех в глобализираната

икономика, основана на знания. За да се преодолеят противоречията между съществуващите квалификации на висшистите и реалните изисквания на трудовия пазар, програмите за обучение на студентите трябва да се структурират така, че да се подобрят възможностите за заетост на абсолвентите, а на работещите да се предложи по-широка подкрепа. Европейските университети трябва да разработят иновативни учебни планове, методи и програми за обучение/квалификация, които наред с обичайните дисциплини да предлагат по-широки практически умения. В учебните планове трябва да се включи повече практика в индустрията. Това важи не само за кратките курсове на обучение, но и за бакалавърските, магистърските и докторските програми. Главната цел на практическите умения е да се създаде предприемачески дух в студентите и изследователите.

Докторантите, освен професионалната научна кариера, трябва да усвоят и умения в мениджмънта на изследванията, в областта на интелектуалната собственост, в комуникациите, при работа в мрежа, в предприемачеството и работата в екип.

Университетите трябва да се изправят пред предизвикателствата и шансовете, които предлага **обучението през целия живот**. То е предизвикателство, защото университетите трябва да предложат повече възможности за следване на хора в по-зряла възраст и шанс за преодоляване на опасността от намаляване броя на студентите, идващи непосредствено от училище, вследствие на демографските промени. Интегрирането на завършилите висше образование на трудовия пазар е обща отговорност, която трябва да се поделя между бизнеса, синдикатите и правителството. То трябва да бъде индикатор за качеството на университетското обучение, приложено на практика на трудовия пазар, и да служи за управлението, финансирането и оценяването на образованието.

5. Намаляване на дефицита във финансирането. Ефективно финансиране на образованието и изследванията

Значителният принос на университетите в научните изследвания в Европа трябва да доведе както до изпълнение на целта на ЕС до 2010 г. да се инвестират 3% от БВП в изследвания и технологично развитие, така и до по-големи инвестиции в университетските изследвания. В Годишния доклад за напредъка по осъществяването на целите на Лисабонската стратегия от 21.01.2006 г., ЕК предлага в рамките на 10 години, ЕС да отделя най-малко 2% от БВП (публични и частни разходи) за модернизиране на висшето образование. Изследване на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) показва, че инвестициите във висшето образование носят по-голяма печалба от фактическите лихви.

Съвременните системи за финансиране на студентите често не са подходящи за осигуряване на равен достъп и равни шансове за успех на студентите от по-непривилегированите слоеве от населението. Държавите членки на ЕС трябва да подложат на критична оценка комбинацията от студентските такси и системите за финансиране на висшето образование по отношение на нейната ефективност и справедливост. Не биха могли да се достигнат високи постижения в обучението и изследванията, ако социално-икономическият произход е бариера за достъпа до висше образование или до изследователска кариера. От тази гледна точка университетите трябва да се финансират в необходимия обем за това, което правят в момента, а не според очаквания резултат след определен период от време. Това означава, че финансирането трябва да бъде ориентирано към релевантните резултати на "изхода" на системата за висше образование, а не на "входа".

Университетите трябва да поемат значително по-голяма отговорност по отношение на научните изследвания, като се грижат за собствената си дългосрочна финансова стабилност, което включва активно сътрудничество с бизнеса, вкл. с чуждестранни фирми, фондации и други частни организации.

Всяка държава трябва да намери правил-

ната комбинация между основното и допълнителното финансиране според критериите за конкурентност и резултатите от дейността на университетите и университетските изследвания. Вторият тип финансиране трябва да се основава на институционални системи за оценяване и на подробни индикатори за успеваемост с ясно дефинирани цели и индикации, които да са международно сравними както на входа, така и на изхода, където са икономическите и обществените резултати.

6. Засилване на интердисциплинарността и трансдисциплинарността

Университетите трябва да са в състояние така да преустроят своите програми за обучение и научни изследвания, че да използват възможностите, които им се предоставят в резултат на развитието на съществуващите и нововъзникващите области на научните изследвания. Това предполага те да се концентрират по-малко в научните дисциплини и повече в изследователските области (например възобновяемите енергийни източници или т.нар. "зелена" енергия, нанотехнологиите), да си сътрудничат по-тясно с подобни или други области (вкл. от хуманитарните и социалните науки, както и с мениджърски и бизнес дисциплини). Необходимо е да се засили обменът на студенти, изследователи и изследователски групи чрез по-голяма мобилност между дисциплините, областите и изследователските кръгове. За тази цел от значение са новите институционални и организаторски подходи към управлението на кадрите, критериите за оценяване и финансиране, обучението и учебните планове и преди всичко към изследователската дейност и обучението за нея.

7. Активизиране на знанията във взаимодействие с обществото

Съвременното общество все повече се основава на знанието, тъй като знанията имат задачата да заместят физическите ресурси като главна движеща сила и да доведат до икономически растеж. Затова университетите трябва да определят значението на своите дейности – особено в областта на изследванията, като поделят **своите знания с обществото и засилят диалога с всички заинтересовани групи**. Сътрудничеството между "специалисти" и "лаици" е крайно необходимо, но често не се осъществява. То изисква по-голямо ангажиране на университетите с обучението през целия живот. Трябва да се работи по-активно за организиране на конференции, дни на отворените врати, практически мероприятия, дискусионни форуми, диалози с бивши възпитаници на университетите и граждани, както и с местни/регионални актьори. В тази връзка важна роля играе тясното сътрудничество с формалните и неформалните форми на обучение и с бизнеса, вкл. МСП и други малки организации. Необходимо е университетите да легитимират своите различни дейности и да убедят обществото, правителството и частния сектор, че си струва да инвестират в тях.

8. Признаване на научния елит на най-високо ниво

Научният елит се развива в конкурентни условия преди всичко във факултетите или катедрите. Малък брой университети успяват да развият елитни кадри в широк спектър от дисциплини. Нарастващата конкуренция, свързана със засилената мобилност и съчетана с привличането на ресурси, позволява на университетите и техните партньори от бизнеса да предложат на студентите и изследователите отворена и стимулираща работна среда и по този начин да се засили атрактивността им както за европейците, така и за изследователи от целия свят. Европейските университети трябва да бъдат в състояние да привличат **най-добрите учени и изследователи**. С помощта на гъвкави, отворени и прозрачни методи трябва да се гарантира пълна независимост в изследователската дейност на най-значимите учени и ръководители на групи и да им се осигурят условия за атрактивно кариерно развитие.

Създаването на научен елит предполага преустройство на магистърските и докторските програми по отношение на изучаваните дисциплини и придобиваните уме-

ния. Често на докторските програми не се обръща достатъчно внимание или те са твърде тясно конкретизирани, поради което се налагат промени. Отделните университети трябва сами да уточнят в кои области да развиват своя научен елит.

В европейски мащаб научният елит трябва да се създава и стимулира във висшите училища, обхванати в мрежи и отговарящи на определени критерии, като:

- критична маса;
- транс- и интердисциплинарност;
- засилено европеизиране;
- подкрепа от публични институции и бизнеса;
- установени и признати области, в които да се "отглежда" научен елит;
- повече предложения за постдокторантите;
- измерими критерии за осигуряване на качество.

9. Засилване на прозрачността и привлекателността на Европейското университетско пространство и на Европейското изследователско пространство

През последните десетилетия развитието на тясно сътрудничество и мобилност, както и изграждането на мрежи между европейските университети създават благоприятни условия за широко интернационализиране. Повечето университети имат вече опит в работата си с различни фирми и много от тях участват в общи програми за обучение и за двойно дипломиране. В световен мащаб програмите за магистратура "Еразмус Мундус" показват значението на такива инициативи, които съществуват само в Европа. **Нарастващото глобализиране означава, че Европейското университетско пространство и Европейското изследователско пространство са отворени към света и трябва да се превърнат в конкурентноспособни актьори в световен мащаб**. Това може да стане факт, когато Европа положи максимални усилия да повиши качеството на обучение в своите университети и ги направи привлекателни и прозрачни за целия свят.

Съществува възможността на европейско равнище да се развие структурирано международно сътрудничество със съседните на ЕС страни и в световен мащаб, при осигуряване на необходимите за тази цел финансови средства чрез двустранни и/или многостранни договори. Това означава, че страните членки, обвързани със задълженията на ЕС, не трябва да подкрепят "изтичането на мозъци", а да отворят своите програми за финансиране към изследователите извън Европа, както и да предлагат вътрешноуниверситетски обмен на персонал и възможности за професионална заетост на учени и научен персонал извън Европа. Необходими са усилия и мерки, за да бъдат създадени подходящи условия за завръщане в родните страни на европейските студенти, преподаватели и учени, решили да прекарат част от професионалния си живот извън Европа. Хора, решили да учат или работят временно в чужбина, представляват голямо богатство както за изпращащата, така и за приемащата страна, тъй като те създават многобройни професионални контакти и биха могли да трасират мостове за трансфер на знанията.

Важен аспект в тази насока е опростяването и ускоряването на правните и административните регламенти за приемането на студенти и учени от страни извън Европа. През 2005 г. е приет т.нар. "виза пакет за изследователи", който има за цел да улесни **достъпа на изследователи от трети страни до научноизследователската дейност в Европейската общност**. Този пакет трябва да намери място в националните законодателства през 2007 г.

За да се утвърди авторитетът на европейските университети в световен мащаб, са необходими мерки за улесняване признаването на европейските програми за обучение и научни изследвания извън Европа. За тази цел в рамките на ЕС трябва да се осъществи признаването на квалификациите между отделните страни. Новите насоки за признаване на професионалните квалификации вече дават добри резултати. За признаването на академичните квалификации са необходими допълнителни усилия.

Създаването на повече магистърски и докторски "европейски" програми, предлагани съвместно от университетски съюзи и даващи възможност за получаване на две дипломи или на една обща диплома от два или няколко университета, също е една възможност Европа да се превърне в привлекателно място за обучение и научна кариера за студенти, преподаватели и изследователи от целия свят.

Какъв може и трябва да е приносът на Европейската комисия

Комисията не участва директно в модернизиране на университетите, но тя може да играе ролята на катализатор, като дава политически импулс и стимулира реформите. Нейната задача е да подпомага страните членки на ЕС чрез отворени методи за координация и да идентифицира добрите практики, като ги разпространява с цел всяка страна поотделно да постигне максимална ефективност на университетските си системи. Един от най-добрите инструменти, за да могат европейските университети да отговорят на изискванията, поставени пред тях, са т.нар."*peer learning clusters"*, които са създадени в рамките на **Работната програма "Образование и обучение 2010"**. Организирането на форум за обмяна на добрите практики и намирането на иновативни решения, би бил от голяма полза за модернизиране на европейските университети. Комисията би могла и да подпомогне диалога между университетите и социалните партньори, за да се стимулират структурните партньорства с бизнеса. Във възможностите на Комисията е и да организира финансирането така, че да се повишат качеството на обучение и успехите на университетите. Тук се отнасят стимулите, които дават възможност на университетите да изпълнят целите, поставени от Комисията. Методите обхващат не само новите програми за периода 2007-2013 г. (7РП за изследвания, технологично развитие и демонстрационни дейности, програмата за обучение през целия живот, програмата за конкуренция и иновации), но и структурните фондове и кредитите на Европейската инвестиционна банка.

Структурните фондове биха могли да окажат финансова подкрепа за подобряване на материалната база и ресурсите на университетите, за стимулиране на партньорства между висши училища и бизнеса и за подпомагане на изследванията и иновациите, които са от значение за икономическите цели на отделните региони и страните членки на ЕС. Децентрализираната мениджърска система на структурните фондове позволява да се вземат предвид регионалните особености. Страните членки, регионалните власти и университетите трябва да използват максимално тези възможности, за да се увеличи ефективността на взаимодействие между образованието, изследванията и иновациите, особено в икономически по-слабо развитите страни и региони на ЕС.

Предложеният Европейски технологичен институт ще има ръководни функции и ще се грижи за научния елит, интердисциплинарността, мрежите между центровете и между висшите училища и бизнеса. По този начин той не само ще допринесе за подобряване на качеството на образованието, изследванията и иновациите в Европа, но и ще изпълнява водеща роля в подхода за модернизиране, в създаването на нови форми на управление и на партньорства с бизнеса.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Университетите играят ключова роля за бъдещето на Европа и за успешния преход към общество и икономика, основани на знания. Икономическите и обществените ресори са от изключително важно значение и се нуждаят от спешно обновяване и модернизиране, за да се избегне опасността Европа да изостане в областта на образованието, научните изследвания и иновациите.

Необходимото преструктуриране и модернизиране на европейските университети може да се осъществи само с помощта на всички участници в тези процеси:

- Страните членки на ЕС трябва да предприемат необходимите мерки за прила-

гане на общите директиви за икономически растеж и заетост и на националните програми за реформи в своите университети. Това обхваща аспекти като мениджмънт, реална автономия и отговорности, иновационен капацитет, достъп до висше образование и приспособяване на системата за висше образование към новите изисквания за компетентност.

• Университетите, от своя страна, трябва да вземат стратегически решения и да проведат вътрешни реформи, за да разширят своята финансова база, да засилят своите елитни научни области и да развият своята конкурентна позиция. За тази цел е необходимо да се създадат структурирани партньорства с бизнеса и с други потенциални партньори.

• Комисията може да даде своя принос в тази насока, като приложи на практика Лисабонската стратегия, чрез диалог и взаимно обучение, особено в рамките на Работната програма "Образование и обучение 2010", и чрез финансова подкрепа за страните членки и за университетските програми за модернизиране.

Комисията приканва Съвета и Европейския парламент да излязат с ясна позиция по отношение на решимостта на ЕС да проведе необходимото преструктуриране и модернизиране на университетите си и призовава всички засегнати групи да предприемат необходимите мерки за реализиране на тази програма.

Източник:

http://register.consilium.europa.eu/pdf/de/06/st09/st09166-re01.de06.pdf

Ю. Дичева

МОДЕЛИ НА УПРАВЛЕНИЕ И СТРУКТУРА НА СИСТЕМИТЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

ТЕНДЕНЦИИ НА РАЗВИТИЕ НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ В НЯКОИ СТРАНИ ЧЛЕНКИ НА ЕС

Политиката на страните от ЕС в областта на висшето образование е подчинена основно на изпълнението на целите на Болонската декларация и Лисабонската стратегия. На настоящия етап съществуват различия между отделните страни както по отношение на степента на изпълнението на тези цели, така и по отношение на подходите и инструментите, които те използват. Освен общите задачи, които трябва да разрешат страните членки, всяка една от тях има свои национални приоритети.

Австрия

През 2005 г. един от важните въпроси в областта на висшето образование на Австрия е свързан с регулирането на приема на чуждестранни студенти в страната. До момента този прием е отворен, което води до голям приток на студенти от страни с ограничен прием. Това се отнася в голяма степен за дисциплините като медицина и психология, в които се обучават много голям брой немски студенти, неприети в Германия. През 2005 г. делът на чуждестранните студенти в Австрия достига 18,7 %. Сравнението показва, че по относителен дял на чуждестранни студенти страната е на първо място в Европа и на трето място в света.

С цел да се регулира броят на студентите, да се осигурят по-добри условия за обучение на австрийските студенти и да се избегне спръхпотокът от чужденци, през юли 2005 г. са приети някои изменения в Закона за университетите. За всички студенти, независимо от техния произход, става задължително полагането на допълнителни изпити преди и по време на самото обучение. Втората мярка е ограничаване на броя на свободните места в австрийските университети за тези дисциплини, за които в Германия съществуват редица ограничителни клаузи. В резултат на тези изменения завършва периодът на свободния прием в университетите в Австрия.

В страната продължава и изпълнението на целите на Болонската декларация. Към края на 2004 г. около 26,8 % от учебните курсове са трансформирани в магистърски и бакалавърски програми. От юли 2005 г. университетите автоматично издават т. нар. Европейско дипломно приложение (diploma supplement). Прилагането на Европейската система за трансфер на кредити (ECTS) е вече задължително за всички университети, но все още има разлика по отношение на изпълнението.

След опитите за създаването на университети на световно ниво (Weltklasse-Universitat) в резултат на процеса на интернационализация на висшето образование, усилията днес се насочват към създаването на елитни университети (Excellenz-Universitat). Тази политика се осъществява с помощта на допълнително финансиране от Министерството на образованието за откриването на Центрове по компетентност към университетите.

Инициативите за откриване на частни университети все още са ограничени. Освен това всяка втора кандидатура получава отказ от Съвета за акредитация на частните университети. Досега в Австрия са създадени девет частни университета, в които се обучават 2 500 студенти.

Последните поправки в Закона за уни-

верситетите (от 2002 г.) дават повече права на студентите и академичния състав при управлението на университетите. Студентите вече могат да взимат участие в Академичния съвет, Комисията за акредитация и хабилитация, както и при оценяването на обучението. Те могат да участват и при взимането на решения, засягащи разпределението на студентските такси. Академичният състав, от своя страна, отговаря за избора на Академичен съвет.

Съгласно новия закон се въвежда т. нар. *Wissensbilanz*. От 2006 г. всички университети са задължени да подготвят годишен отчет на базата на определени индикатори (50 на брой), които взимат предвид три аспекта: човешки капитал, структурен капитал и свързан капитал (място в различни мрежи).

Финландия

Основните въпроси, включени в новия план за развитие на образованието на Финландия за периода 2003-2008 г., са свързани с:

- изпълнението на целите, залегнали в Болонската декларация;
- финансирането на висшето образование;
- съкращаването на времето за придобиване на образователни степени;
- сътрудничеството между университетите и политехническите висши учебни заведения.

През август 2005 г. официално е приета новата система за висше образование, включваща два цикъла (бакалавър/магистър). В голяма част от университетите тя вече е въведена. След 2008 г. студентите ще се обучават само по нея. През преходния период между 2005-2008 г студентите, които са започнали обучението си по старата програма, могат да продължат по нея, докато новоприетите студенти трябва да започнат по системата бакалавър-магистър. Също така до 2008 г. в университетите напълно ще бъде въведена Европейската система за трансфер на кредити (ECTS).

На този етап не се предвижда въвеждането на двуцикълната система в политехническите висши учебни заведения, като степените там се определят на базата на ECTS.

Университетите и политехническите висши учебни заведения издават Европейско дипломно приложение, съдържащо информация за квалификацията на студентите.

Друг основен приоритет в областта на висшето образование на Финландия е значително да се увеличи броят на чуждестранните студенти, които се обучават както в университетите, така и в политехническите висши учебни заведения. Това, от своя страна, налага при по-голяма част от програмите обучението да се провежда на английски език, което е заложено като цел в плана за развитие на образованието. През 2005 г. Съветът за оценяване на висшето образование във Финландия прави оценка на обучението на чужд език във финландските университети, което е продължение на изследването, направено през 1999 г. Това проучване показва, че много по-голяма част от учебните материали са на чужд език и езиковите умения на студентите са се подобрили значително.

Съгласно новия Закон за университетите висшите учебни заведения се задължават да въведат изисквания, според които студентите трябва да завършат своето образование в рамките на определено време. Студентите бакалаври имат право да просрочат определеното за обучение време максимално с една година, а студентите, обучаващи се по бакалавърска и магистърска програма (или само магистърска програма) - съответно с две години.

Предвижда се намаляване на броя на учебните заведения и програми в областта на инженерните специалности и концентриране на обучението и изследванията в по-големи и по-конкурентни организации. През следващите пет години броят на местата за бакалаври по тези специалности постепенно ще се намали - от 8000 на 6500. Очаква се това да доведе до оптимизиране на обучението и съкращаване на времето за придобиване на степен.

Съществува идея за въвеждането на единна електронна система за кандидатст-

ване, която да даде възможност на кандидат-студентите да се явяват на изпити едновременно в различни университети по девет програми. За първи път тази система ще бъде използвана в началото на 2008 г.

Германия

Политиката на новото правителство на Германия предвижда провеждането на съществени промени в областта на висшето образование на страната. Най-важните стъпки в тази посока са: премахването на рамковия Закон за висше образование и по-голямата свобода, която се дава на провинциите при прилагането на федералния закон по отношение на приема на студенти и образователните степени.

Процесът на въвеждане на бакалавърски и магистърски програми за обучение напредва. За учебната 2005-2006 г. университетите в Германия предлагат общо 2159 бакалавърски и 1459 магистърски програми (или 32 % от всички програми).

Съществуват някои въпроси, свързани с новите програми, които все още не са уточнени окончателно, например преминаването от бакалавърска към магистърска степен на обучение. Някои провинции планират въвеждането на квоти за броя на студентите бакалаври, които могат да продължат обучението си за магистри. Това се налага поради големия интерес към програмите за магистратура, което, от своя страна, води до значително увеличаване на разходите на провинциите.

Швеция

След години на незначителни промени, през 2005 г. в Швеция започват съществени реформи в системата на висшето образование. Те са продиктувани от стремежа на страната да запази позициите си на водещ "доставчик" на висококвалифицирани специалисти с висше образование в силно конкурентната международна среда както в рамките на ЕС, така и извън него. Швеция е лидер в Европа и по отношение на вложените инвестиции в научни изследвания. Правителството предлага някои стратегически инвестиции в области, които да заздравят научния капацитет на страната, да оптимизират веригата академични изследвания - практическо приложение (индустрия) и да ускорят развитието на Центровете по компетентност.

Предложеният проектозакон за висше образование ще доведе до важни реформи в тази област, които се очаква да приключат окончателно в края на 2007 г.

Тези изменения включват:

- въвеждане на двугодишни програми за магистърска степен;
- специална категория от степени за специалностите по изкуства, успоредно с традиционните професионални и общи степени;
- изисквания за изготвянето на независими проекти за всички степени от първия и втория цикъл на обучение;
- ясно дефиниране на различията в изискванията за придобиване на общи и професионални степени.

По-голяма част от тези изменения се очаква да бъдат включени в Закона за висшето образование. Освен това в него се предвижда промяна на системата за кредитиране, така че тя да стане съвместима с Европейската система за трансфер на кредити.

Правителството планира да отпусне допълнително 2,8 млн. евро на Шведската агенция за сътрудничество в областта на висшето образование, с което се подкрепят усилията на университетите да увеличат броя на приетите студенти. Университетите ще бъдат стимулирани да привличат студенти от семейства с по-ниски доходи и студенти за учебни програми с по-голяма продължителност.

Условията за прием ще бъдат опростени и по-справедливи. Университетите ще могат да определят свои специални изисквания за прием на кандидат-студенти за бакалавърските и магистърските програми.

При приема по-голяма тежест ще се дава на резултатите от изпитите по математика и по съвременни езици (различни от английския език).

Великобритания

През 2005 г. основните документи и разисквания в сферата на висшето образова-

ние на Великобритания са свързани с въвеждането на вариращи такси за обучение и с промените в начина на финансиране на научните изследвания в университетите.

През април 2005 г. Съветът за финансиране на висшето образование във Великобритания (HEFCE) актуализира Стратегическия план за развитие на висшето образование за периода 2003-2008 г.

Един от приоритетите в тази област е въвеждането на електронното обучение в университетите през следващите 10 години. Във връзка с това през март 2005 г. Съветът за финансиране на висшето образование във Великобритания публикува 10-годишна стратегия за интегриране на електронното обучение във висшето образование. За тази цел на университетите ще бъдат отпуснати приблизително 45 млн. евро, а освен това допълнително с 11,6 млн. евро ще се финансират проекти и изследвания в тази област.

Съгласно Закона за висшето образование от 2004 г. се създава специална организация - Office for Fair Access (OFFA). Това се прави с цел да се гарантира, че въвеждането на по-високи такси за обучение от учебната 2006-2007 г. няма да окаже отрицателно влияние върху броя на кандидатстващите студенти. Висшите учебни заведения се задължават да представят на OFFA своите предложения за начините, по които те ще инвестират допълнителните си приходи от такси с цел привличането на студенти с по-ниски доходи, като например чрез стипендии и други форми на финансова помощ.

Източник:

http://www.minocw.nl/documenten/beleidsgerichtestudies121.pdf

С. Богданова, В. Георгиева

ТЕНДЕНЦИИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА СЪВРЕМЕННИТЕ УНИВЕРСИТЕТИ

През последните двадесет години управлението и ръководството в сферата на висшето образование в света се характеризира с нарастваща неувереност поради дълбоките външни промени, които оказват влияние върху функционирането на институциите. Колегиалният стил на управление, характерен за традиционните следвоенни университети, отстъпва под въздействието на корпоративните принципи на управление.

В публикация на списание "Политика и управление във висшето образование" ("Higher Education Policy and Management") се предлага съвременен модел на управление и ръководство във висшето образование, който се базира на експертните знания и на институционалните характеристики и е съсредоточен на равнище департамент/факултет. Моделът обединява най-доброто от съществуващите два противоположни типа на управленско развитие в областта на висшето образование.

Първият тип са традиционните университети (в сферата на висшето образование), в които израстването до висша управленска длъжност се базира на академичния опит, свързан предимно с изследователската практика. Този стил на управленско развитие води до създаване на университетски ръководители, които нямат подходящ опит за оперативно управление.

Вторият тип са традиционните политехнически училища (в сферата на професионалното образование и обучение), в които преминаването към висша ръководна длъжност се базира главно на управленски умения. Този стил води до създаването на ръководители с по-добри управленски умения, които са добри мениджъри, без явни способности за академично управление.

В исторически аспект съществуват няколко съществени (взаимносвързани помежду си) фактора, оказващи влияние върху

развитието на висшето образование, чийто произход се корени в тенденцията за масовизиране на висшето образование през последните десетилетия.

Първи фактор. Нарастването на броя на студентите през последните 40 години и съответното нарастване на държавното финансиране водят до по-високи изисквания за институционална отговорност и свързаните с нея бюрократични влияния, което препятства академичната свобода – основният принцип на традиционните университети.

Втори фактор. Масовизирането на обучението води до прогресивна загуба на отличителните черти на университетите. По този начин, за основните заинтересовани страни - студентите и финансиращите организации, университетите се превръщат в трудно различими една от друга институции. Освен това съществува негативна тенденция недостатъците на една институция да се приписват на всички като цяло; за съжаление, обратната тенденция – постиженията на престижните университети да се отнасят и към останалите, не е валидна.

Трети фактор. Налага се тенденцията да се обезценяват придобитите квалификации, тъй като те загубват своята изключителност. Понастоящем общественият статут на завършилите висше образование е по-нисък, а образователният им ценз има по-ниска стойност в очите на работодателите. В резултат на това все повече студенти се насочват към следдипломни квалификации, за да възстановят своя образователен престиж на трудовия пазар. Ето защо образователните квалификации, особено тези, свързани с трудова дейност, достигат едно академично равнище, а институциите, предлагащи професионални квалификации, все повече придобиват характеристиките на университетите. За съществуването на тази тенденция допринася и бързото разрастване на неуниверситетски институции, които предлагат образователни степени.

Развитието на информационните технологии също оказва силно влияние върху съвременните университети, като съществено ограничава техния монопол върху информацията и знанията.

Посочените фактори оказват голямо влияние върху методите на управление във висшето образование. Една от основните промени е засилващото се преминаване към управленски организационни структури.

Налагащата се необходимост от мениджмънт на институциите във висшето образование има три основни характеристики:

- Нарастващо влияние на външни заинтересовани страни, особено на такива, които подкрепят институционалните приходи (например правителствата);
- Засилване на стратегическото планиране на институционално равнище;
- Заимстване и възприемане на манталитета и характеристиките на търговските корпорации.

На този фон от сложни промени, концепцията за управление във висшето образование се нуждае от нова формулировка.

Предлаганият модел на споделено управление и академично ръководство се основава на проучване на същността на експертните знания и засилва отговорностите в двата стила на управление във висшето образование. Моделът развива отговорностите както на ръководителя от академичен тип, така и на оперативния мениджър, като изучава техните отношения на взаимно подпомагане и сътрудничество.

Приложението на този модел в организационната структура и култура на съвременните университети от двата сектора създава потенциални възможности за по-добро развитие на системите на висшето образование в света.

Таблица 1

Характеристика на академичното и на мениджърското ръководство във висшето образование

МЕТОД НА РЪКОВОДСТВО	
Академично ръководство	Мениджърско ръководство
Отговорностите на ръководителя се базират на • Дисциплинарни познания • Опит • Равнопоставено и професионално признаване • Лични качества • Експертни знания – образователни, изследователски, разработване на програми • Одобрение от екипа Контекст на ръководене: колегиален Формализиране: отдолу нагоре Ръководството се отъждествява с ЛИЦЕТО поради персоналните му характеристики и възприети експертни знания.	Отговорностите на ръководителя се базират на : • Позиция в йерархията • Отговорности в работата (финансови, мениджърски, управление и планиране на човешките ресурси) • Контрол (на бюджета, ресурсите) • Делегирани пълномощия • Способности Контекст на ръководене: корпоративен Формализиране: отгоре надолу Ръководството се отъждествява с ДЛЪЖНОСТТА и лицето може да има или да няма способности да управлява.

Таблица 2

Принципи и изисквания за модела на споделено ръководство във висшето образование	
ПРИНЦИПИ	ИЗИСКВАНИЯ
1.Ролята и функциите на академичен ръководител и мениджър трябва да бъдат еднакво оценявани от институциите.	• Паралелни пътища за кариерно развитие за академични лидери и мениджъри • Съизмеримо възнаграждение
2.Академичните ръководители и мениджърите трябва да си сътрудничат и да работят ефективно като екип.	• Паралелно представителство в ключови комисии и мениджърски екипи • Споделени отговорности
3.Целият академичен състав с ръководни позиции трябва активно да се привлича в преподавателска и/или изследователска работа.	• Признаване на длъжностните характеристики • Релевантна оценка на резултатите
4.Административната дейност трябва да бъде поета от компетентни администратори, а не от академичните ръководители или мениджърите.	• Развитие на административни кадри • Развитие в административна кариера
5.Академичните ръководни длъжности следва да се заемат от лица, които вече имат академични звания, а не да се използват като трамплин за получаване на такива.	• Подкрепа на младшия академичен състав за постигане на академични звания • Подходящи и ясно дефинирани процедури за развитие
6.Мениджърските длъжности следва да се заемат от лица със съответен опит, квалификация и експертни знания.	• Осигуряване на мениджърско обучение за амбициозни мениджъри
7.И двата вида ръководители трябва да притежават знания и опит, съответстващи на техните длъжности.	• Разработване на програми за развитие на собствените кадри • Осигуряване на възможности за външен бенчмаркинг и работа в мрежа

Таблица 3

Структура на предлагания модел на споделено ръководство	
Академичен ръководител	Мениджър
За предпочитане: доцент Минимум: старши преподавател Критериите са установени (табл.1 и 2) *Отговорности:* • Преподаване и обучение • Научни изследвания – персонал и студенти • Академични елементи на програми за развитие • Развитие на академичния състав – стипендии, изследователска работа, възможности за докторантури • Споделяне на мениджмънта на преподавателския състав *Индивидуално обучение и научни изследвания*	Квалификация: магистър Участие в подходящи курсове по мениджмънт за професионално развитие *Отговорности:* • Управление на ресурсите • Управление на бюджета • Разпределение, назначаване и управление на персонала • Приложимост/планиране на аспектите на програмите за развитие *Индивидуално обучение и научни изследвания (ако е университетско назначение)*
Взаимодействие с бизнеса. Участие в комисии – консултативни, програмни, управленски. Взаимодействие с програмните администратори.	

Източник:

Journal of Higher Education Policy and Management Vol. 26, No. 3, November 2004 Management and Leadership in the Contemporary University Jill Yielder and Andrew Codling

М. Стоянова

ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ В ЧЕШКАТА РЕПУБЛИКА ЗА ПЕРИОДА 2006-2010 ГОДИНА

Съгласно Закона за висшите учебни заведения на Чешката република, Министерството на младежта, образованието и спорта се задължава да подготвя, актуализира и публикува "Дългосрочен план за развитие на висшите учебни заведения". Този план се изготвя за петгодишен период и се обновява ежегодно, което дава възможност да се отразят динамичните изменения в национален и международен аспект.

Като продължение на плана за периода 2000-2005 г., през август 2005 г. е публикуван Дългосрочен план за периода 2006-2010 г., съгласуван както с Декларацията от Болоня, така и с Лисабонската стратегия.

Основните цели, заложени в плана, са свързани със следните аспекти:

• *Структура и диверсификация на програмите и висшите учебни заведения*

През следващите пет години Министерството на младежта, образованието и спорта планира да продължи процеса на диверсификация на бакалавърските, магистърските и докторските програми и да оптимизира разпределението на броя на студентите в тези програми. Това ще се постигне чрез равномерно нарастване на финансирането на бакалавърските програми с цел увеличаване на броя на студентите в тях и диференцирано нарастване на финансирането на докторските програми.

До 2010 г. броят на студентите бакалаври ще се увеличава. Тъй като не се очаква промяна в броя на студентите в магистърските програми, се предполага, че 50% от завършилите бакалавърска степен ще продължат обучението си на ниво магистър.

От втората половина на 90-те години започва процес, при който се намалява броят на студентите, които се обучават в големите висши учебни заведения, а се увеличава броят на студентите в регионалните университети. Тази тенденция оказва благоприятно влияние върху развитието на регионите и увеличаването в дългосрочен план на заетостта в тях. Поради това Министерството на младежта, образованието и спорта ще продължи да подкрепя тенденцията на "регионализация" за периода 2006-2010 г. като един от приоритетите в Дългосрочния план.

Обучението на студентите в частните университети е съсредоточено главно до ниво бакалавър, което ще продължи и през следващия период. Това е сравнително нов сектор - първите частни висши училища в Чешката република са създадени през 1999 г. въз основа на промените в Закона за висшето образование от 1998 г. Основните насоки, по които ще се работи през следващите години, са: стабилизиране на сектора и определяне на стратегическите му цели.

До 2007 г. се планира да започне разработването на национална квалификационна рамка за висше образование, която да бъде съвместима с Европейската квалификационна рамка за висше образование. Тя ще бъде базирана на изходните резултати, придобитите знания, профилите на завършилите студенти и ще използва Европейската система за трансфер на кредити.

• *Достъп до висше образование, брой на студентите и брой на завършилите висше образование*

За първи път през академичната 2004-2005 г. във висшите учебни заведения в Чешката република са приети почти 50% от завършилите средно образование младежи (37% - в държавни и частни университети и 13% - в специализирани професионални училища и други видове висши учебни заведения). До 2010 г. се очаква 45-48% от завършилите средно образование младежи да бъдат приети в университетите и заедно с приетите в специализираните професионални училища и други видове висши учебни заведения да се достигнат общо 55%.

Един от основните проблеми по отношение на достъпа до висше образование в Чешката република е социалният състав на студентите. Данните показват, че 90% от студентите са деца на родители с висше образование, а само 10% са деца на родители, които нямат завършено висше образование. Този процес не е характерен за по-голяма част от страните в ЕС. Поради това през следващия период ще бъдат предприети допълнителни мерки с цел да се увеличи делът на студентите от нетрадиционните социални групи.

През последните години в Чешката република, както и в другите европейски страни се наблюдават две отрицателни тенденции. От една страна, студентите масово просрочват обучението си минимум с една година, а от друга - успеваемостта им намалява до 70%. Пълното въвеждане на системата, при която се налага заплащане при просрочване с повече от една година на определения стандартен срок за обучение, и завършването на процеса на структурни изменения в системата на висшето образование (бакалавър - магистър - постдоктор) ще допринесат за увеличаване на успеваемостта на студентите до 80-85% и съкращаване на времето за обучение с шест месеца.

До 2010 г. се очаква броят на студентите в Чешката република да нарасне от 276 хил. души в момента до около 310 хил. души, като се предвижда поради демографския срив този брой да остане непроменен до 2015 г. В много по-голяма степен нарастването ще се дължи на новите висши училища и частните университети. До 2010 г. броят на студентите в държавните университети ще се увеличава с по-бавни темпове, а след 2012 г. се предвижда този брой да се запази. Тази отрицателна тенденция може

да се избегне чрез качествени и структурни промени в дейността на университетите и чрез предлагане на нови форми на обучение за нетрадиционните студентски групи.

• *Качество на обучението и студентите*

С цел повишаване на качеството на обучението постепенно ще започне изграждането на система за външно оценяване на висшите учебни заведения. Тази система ще допълва оценяването, което се прави от Комисията по акредитация. Понастоящем като част от Болонския процес вече се осъществяват редица дейности в тази насока. Друг фактор, който оказва влияние върху броя и нивото на приетите студенти, е сътрудничеството между университетите и средните училища, което е недостатъчно развито. Във връзка с това за периода 2006-2010 г. Министерството на младежта, образованието и спорта ще насърчава всички инициативи в тази област.

• *Интернационализация на обучението*

Процесът на въвеждане на Европейската система за трансфер на кредити в чешките университетите ще продължи. Освен това вече всички университети трябва автоматично и безплатно да издават т.нар. Европейско дипломно приложение (Diploma Supplement).

От 2000 г. насам значително се е повишила (почти двукратно) и мобилността на студентите в двете посоки. През учебната 2004-2005 г. общият брой на чуждестранните студенти в Чешката република е 17 500 (над 6% от всички студенти в страната). Предвижда се до края на 2010 г. този процент да достигне 10%. На всички чешки студенти, които проявяват интерес и имат необходимите знания, ще бъде дадена възможност да се обучават минимум един семестър във висше учебно заведение в чужбина (очаква се това да засегне повече от половината студенти в страната).

Предвижда се да се увеличи и делът на учебните програми, които се водят на чужд език: при докторските програми - съответно от 30% на 60%, а при магистърските програми да достигне 50%.

• *Финансиране*

Основната цел е до 2008 г. за финансиране на висшето образование да се отделя 1% от БВП на страната. Най-голямата част от средствата от бюджета ще се насочат към: подпомагане на ефективните дейности на висшите училища, концентрирани върху изходните резултати; програми за развитие и подпомагане на достъпа до висше образование на нетрадиционни социални групи. За да се достигне желаното ниво на финансиране на висшето образование, са необходими и значителни средства от частни източници. Като положителен се отчита фактът, че т. нар. "приходи от собствена дейност" вече формират съществена част от финансовите ресурси на университетите - 20% от техния общ бюджет.

Въпреки че все още не се планира въвеждането на учебни такси на национално ниво, около 10% от студентите вече заплащат такси за просрочване на продължителността на обучението си с повече от една година.

<u>Приоритетите на Дългосрочния план са насочени към три основни области:</u>

Интернационализация на образованието

Основните инструменти за изпълнението на този приоритет са:

• Увеличаване на броя на програмите, които висшите учебни заведения предлагат на чужд език;

• Участие на висшите учебни заведения в международни програми за обучение;

• Мобилност на студентите и академичния състав;

• Международни образователни степени (Joint degrees);

• Продължаване на приложението на Европейската система за натрупване и трансфер на кредити (ECTS) при бакалавърските и магистърските програми;

• Международно сътрудничество в научноизследователската дейност.

Качество и компетентност на академичните дейности

При този приоритет ударението се

поставя върху постигането на измерими резултати, които ще представляват важен критерий за финансирането на дейността на висшите учебни заведения. Поважните показатели за качество ще включват сътрудничество с висшите учебни заведения, регионално сътрудничество, стимулиране на връзките с частния сектор и съвместната работа с потребители.

За разлика от плана за развитие за периода 2000-2005 г., в този план се отделя голямо внимание на управлението на висшите учебни заведения, ефективното и прозрачното използване на средствата от националния бюджет, международното сътрудничество и участието в международни проекти. Основните въпроси, чието бъдещо развитие се разглежда, са:

- Квалификация и възрастова структура на академичния състав;
- Възможности за трансфер в системата на висшето образование (transferability of the system), разширяване на достъпа до образование, обучение през целия живот;
- Равен достъп до образование и консултиране;
- Осигуряване на възможности за работа на дипломираите се студенти, сътрудничество между висшите учебни заведения и регионите, свързване на теорията с практиката, сътрудничество с потребителите;
- Развитие на научноизследователската дейност на висшите учебни заведения и заздравяване на връзките между образование и изследвания;
- Управление и интеграция на висшите учебни заведения;
- Инфраструктура на висшите учебни заведения;
- Инфраструктура на научноизследователската дейност на национално и международно ниво;
- Наличие на информационни ресурси и развитие на информационната инфраструктура;
- Оценка на качеството на дейностите на висшите учебни заведения.

Качество и култура на академичния живот

Министерството на младежта, образованието и спорта предлага различни мерки и начини за: подобряване на социалния статут на студентите, докторантите и преподавателите; подпомагане на достъпа до образование на младежи в неравностойно положение и малцинствени групи; подпомагане на студенти с изключителни заложби и др.

Източник:

http://www.csvs.cz/projekty/2006_OECD/annex/longterm2006_2010.pdf

С. Богданова, В. Георгиева

ФИНАНСИРАНЕ НА УНИВЕРСИТЕТИТЕ И ВИСШИТЕ УЧИЛИЩА В СТРАНИТЕ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

В Болонската декларация от 1999 г. се отбелязва, че "независимостта и автономията на висшите училища означават, че висшето образование следва непрекъснато да се адаптира към променящите се изисквания, обществените нужди и напредъка в областта на науката".

Отчитайки и насърчавайки разширяването на автономията на университетите, Болонският процес има за своя принципна изходна позиция не унифицирането на европейското висше образование, а създаването на единен референтен модел за целия свят. Висшето образование трябва да съдържа компонентите на успеха, просперитета и конкурентноспособността както за академичния състав на институциите, така и за обществеността като цяло.

От 30 март до 3 април 2005 г. в столицата на Шотландия е проведен конгрес, известен като Glasgow Convention. В контекста на Болонския процес на конгреса е прие-

та декларацията "Силни университети за силна Европа". В нея е разгледан въпросът за финансиране на висшето образование.

Университетите се стремят да разнообразят източниците на финансиране. Те проучват модели за финансиране и от обществени, и от частни източници, както и започване на открита дискусия с Европейската асоциация на университетите (ЕАУ) и с ключовите фигури.

Важни въпроси, поставени пред Европейската асоциация на университетите (ЕАУ), са:

- Как може да се увеличат общественият интерес и подкрепата за висшето образование?
- Какъв е размерът на финансиране, от който реално се нуждаят университетите, и има ли примери на добри практики?
- Какъв е приносът на различните източници на финансиране върху автономията на университетите? Какъв трябва да бъде балансът между частното и държавното финансиране?

Обикновено университетите се субсидират централно от държавата чрез министерствата на образованието или специализиран орган. (**Великобритания, Франция**). ***Субсидирането е целево*** (за осъществяване на образователни или научноизследователски проекти, насърчаване на научното израстване, борба с дискриминацията в образованието, подпомагане на социалнослаби лица). Обикновено то се извършва ***чрез различни видове помощи и безвъзмездни плащания***, но във **Великобритания** се допуска и финансиране чрез **кредити**.

Бюджетът за образование на **Франция** за 2006 г. е 76,7 млрд. евро, което е с 5,5% повече от предходната година и представлява 4,3% от БВП. Университетите могат да разчитат на 17-18 млрд. евро. 89% от издръжката на даден университет се осигурява от обществени средства, като 78,3% са от бюджета, а обществото и бизнесът осигуряват съответно 8,3% и 4,8%. Университетите могат да търсят допълнително финансиране чрез фирми, общини или участие в европейски програми, но държавата има регулираща роля. С цел самоорганизиране и самофинансиране на университетите, във Франция предстои създаването на фондация за подпомагане на висшето образование.

Висшите училища в Германия се финансират от федерацията, провинциите и частни източници. По-голямата част от тези средства са за обучение, а другата - за научни изследвания. Най-голям дял от средствата се изразходват за университетите, следвани от специализираните висши училища и висшите училища по изкуствата. През последните години недостигът на средства води до изменение в схемата на финансиране. Променя се съотношението между основните средства (субсидии*), административните приходи** и допълнителните средства*** , като това засяга главно първите две. Най-голям дял в допълнителните средства има Германския национален фонд за научни изследвания – 33%, следван от федерацията – 24,5%, и промишлените фирми – 22,8%.

Финансирането на университетите и висшите професионални институти в Холандия се осъществява от: основни блокови субсидии от държавния бюджет за учебна дейност, изследвания и други свързани с тях дейности; целеви средства за финансиране на научните изследвания; от организации с нестопанска цел, частни фирми, благотворителни организации, Европейската комисия и др. Според модела Prestage Bekostigings Model, който е въведен през 2000 г., се променя начинът на финансиране на университетите, като 50% от бюджета за учебна дейност се определят в зависимост от броя на дипломираните студенти, а 13% - от броя на постъпилите студенти. Средствата, които са определени за университетите, представляват 37% от общия бюджет за учебната дейност. Финансирането на образователните дейности на висшите професионални институти е базирано почти изцяло на конкретни формули, включващи субсидии, коефициент на финансиране, динамичен фактор на търсенето и приемането.

В **Белгия** и **Швейцария** финансирането се извършва от федералните и регионалните правителства. Критериите за финансиране на швейцарските университети от държавата са броят на студентите, дипломантите и докторантите, качеството на обучение и изследователската дейност.

В **Испания** изрично в закон е подчертано, че за осъществяването на образователната дейност трябва да се осигурят достатъчно финансови средства. Субсидиите, отпуснати от държавата (финансови средства или имущество), стават собственост на университетите, освен ако не са историческо или културно наследство. С цел реализиране на задачите на висшето образование на държавните университети по всяко време може да се прехвърля имущество, което е публична държавна собственост.

В **Швеция** всички висши учебни заведения, признати за държавни, се финансират от държавата.

В **Чехия** основната цел до 2008 г. е разходите за висше образование да достигнат 1% от БВП (при средно ниво за ЕС – 1,3%). Средствата, предвидени за финансиране, са: субсидии от държавния бюджет, финансиране от участието в програми на ЕС и други международни програми, целево финансиране - програми за развитие и Фонд за развитие на висшите учебни заведения, социални разходи за студенти, финансиране на научноизследователската дейност. Въвеждат се механизми за субсидиране и кооперииране между институциите за висше образование и регионалните институции, индустрията и др. организации. Разширява се възможността за съфинансиране от страна на частния сектор. По данни на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) в Чехия се отделят сравнително малко средства за финансиране на университетите в сравнение с останалите европейски страни.

През май 2005 г. в **Унгария** е приет нов Закон за висшето образование. Той определя промените във функциите на държавата като регулатор и разпоредител, които са валидни само за държавните висши учебни заведения. Почти половината от висшите училища вече са частни. Създават се нови взаимоотношения между висшето образование и икономиката, увеличават се и фондовете за финансиране. Понастоящем системата на институционално финансиране на висшите учебни заведения чрез държавния бюджет се осъществява в три основни форми:

- нормативно финансиране на базата на основните образователните дейности;
- целеви субсидии за дейности в подкрепа на дефинирани национални приоритети;
- инвестиционни и неинвестиционни източници на финансиране в съответствие с приоритетите на висшите училища.

Разширяването на академичната автономия съгласно закона дава възможности за: по-гъвкаво усвояване на средствата, отпускани от държавния бюджет, свобода при разпореждане с дълготрайни активи и имоти, право на стопанска дейност, право на регистриране на търговски дружества, право на ползване на търговски кредити и право на поемане на дългосрочни задължения при инфраструктурни инвестиции.

Финансирането на държавните висши училища в **Полша** се осъществява от държавния бюджет под формата на субсидии за учебна дейност, за издръжка на самите висши учебни заведения, финансова помощ за студентите и целеви средства за инвестиции (главно в строителството). Публичното финансиране на висшето образование след 1991 г. се базира на следните секторни елементи от държавния бюджет: "Висше образование" и "Изследвания". Разпределението на първите се осъществява от Министерството на образованието и спорта, а вторите – от Държавната комисия за научни изследвания. През 2002 г. средствата, които държавата отпуска на държавните университети, се разпределят, както следва: за учебна част – 76%, за финансова помощ за студентите – 11,6% и за инвестиции – 4,5 %. Други източници на финансиране на висшите училища са собствените приходи, получени от учебни такси и изсле-

дователска дейност.

За периода 1997–2002 г. средствата от бюджета за финансиране на учебната дейност в Полша нарастват с 22%, като успоредно с това се увеличават и приходите от учебните такси, предвид нарасналия брой на платените форми на обучение.

Университетите и технологичните институти в **Гърция**, съгласно конституцията на страната, са автономни институции с държавно финансиране на принципа на системата "input-based". След 2004 г. автономността и свободата на институциите се увеличават с въвеждането на системата за финансиране "by objectives" (в зависимост от целите).

Тази нова система е на базата на консултации между правителството и всяка институция и води до сключване на четиригодишно споразумение между тях. Освен от бюджета висшите учебни заведения се финансират и от програмата за държавни инвестиции.

Бюджетът за висшето образование и научните изследвания е *инвестиция в бъдещето*. Университетите приветстват диалога, започнал в Глазгоу на най-високо европейско политическо равнище, и отправят послание за създаване на силна Европа, която се нуждае от силни университети.

* - Разликата между нетните разходи на висшите училища и собствените приходи (напр. финансиране от частни лица и фирми, допълнителни приходи). Те показват финансираните от общите бюджетни средства разходи и представляват дела, който органите на местно самоуправление предоставят за изпълнение на съответните задачи.

** - В групата на административните приходи се включват студентски такси, приходи от възнаграждения, наеми и др.

*** - Допълнителни средства са тези, които, наред със субсидиите, се предоставят на висшите училища от бюджета на Министерството на образованието.

Източници:

Тематичен подбор на тема "Финансиране на държавните университети в страните от Европейския съюз", НАЦИД, www.nacig.bg

http://bologna.hrdc.bg/pdf/b/bpd/Glasgow.ppt

И. Джапунова

ФИНАНСИРАНЕ НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ – ФИНАНСОВИ ПОМОЩИ И СЕМЕСТРИАЛНИ ТАКСИ

Финансирането на висшите училища и университетите включва институционален и индивидуален компонент. Под институционално финансиране се разбира финансирането на самото висше училище, което за Германия възлиза на около 20 млрд. евро годишно (без разходи за здравно осигуряване) и се осигурява от средства на провинциите, федерацията и частни приходи (например изследователски договори). Индивидуалното финансиране включва необходимите разходи за студентите, които за Германия също възлизат на около 20 млрд. евро годишно. Студентските вноски не допринасят за институционалното финансиране на висшите училища.

В страните от Западна Европа, САЩ, Австралия и Япония, държави, с които Германия често е сравнявана, финансирането на висшето образование е много различно. Американските студенти плащат такси до 23 хил. евро годишно, докато в скандинавските страни няма студентски такси.

Дания

Всяко лице, навършило 18 години, което не се обучава платено, може да получи основна финансова помощ, "Statens Uddannelsesstoette". За студентите, които живеят при родителите си, тя е около 330 евро месечно, а за останалите около 607 евро месечно

за период максимално от 70 месеца. (За сравнение: отпусканите средства от Закона за подпомагане на образованието в Германия, BAfoeG-Bundesausbildungsfoerderungsgesetz, са съответно 432 и 585 евро месечно, половината от които се връщат след края на следването.) Студентите под 20-годишна възраст получават по-малка финансова помощ, ако родителите им разполагат с доходи над определена граница. Ако самите те работят и печелят добре, част от помощта трябва да се върне (реимбулсира) след края на следването. Освен това допълнително може да се получи кредит от около 310 евро месечно.

Швеция

Всеки студент може да получи основна финансова помощ от около 66 евро седмично или 275 евро месечно. Допълнително се отпуска и кредит от около 500 евро месечно. Стимулирането е за период от максимално 240 седмици. На студентите се разрешава да печелят допълнителни средства, но ако те надхвърлят годишен доход от около 10 900 евро, държавната помощ се намалява.

Финландия

Студентите над 20-годишна възраст получават най-малко 106 евро месечно, ако живеят при родителите си, и 259 евро месечно, ако живеят самостоятелно. При последните държавата поема и 80% от наема за жилището, но максимално 171,55 евро. Допълнителният кредит може да възлиза до 220 евро месечно. Периодът на стимулиране е максимално 70 месеца, като за някои специалности той е по-кратък.

Франция

Всяка учебна година от студентите се събира държавна такса, в която са включени и такси за социален фонд. За първата степен на завършване на следването (бакалавър), която по правило трае две до три години, понастоящем се плащат 150 евро годишно, което отговаря на семестриалната вноска в германските висши училища. За следващите степени (например магистър) сумата възлиза на 190 евро годишно, а за дипломиран инженер тя е доста по-голяма - 450 евро годишно. Нуждаещите се студенти могат да получават помощи за издръжка в зависимост от доходите на родителите им и размера на бюджета между 1 315 и 3 554 евро годишно, т.е. около 300 евро месечно. През академичната 2001-2002 г. са подпомогнати 30% от студентите.

Австрия

От зимния семестър на 2001 г. се събира семестриална такса от 363 евро или 726 евро годишно. При въвеждането на таксата броят на студентите значително намалява. През следващите две години обаче, той отново се увеличава, като през зимния семестър на 2003 г. достига 31 950 студенти, което е повече от броя на студентите през 2000 г. (последната година без семестриални такси). В известна степен това се дължи и на чуждестранните студенти, които в своите страни също плащат такси. На социално нуждаещите се, в зависимост от доходите на родителите им, се отпуска помощ, която не се връща в края на следването. Който не получава такава помощ, може да получи кредит за заплащане на таксите.

Испания

Размерът на студентските такси се определя от отделните висши училища и варира в зависимост от специалността. Правителството поставя горна и долна граница. Границата се движи от 378 евро годишно в областта на изкуствата на Канарските острови до 792 евро годишно за специалността медицина в Мадрид. Според данни на Министерството на образованието средната такса е около 600 евро. Студентите от по-бедни семейства могат да бъдат освободени от такси частично или напълно. На нуждаещите се предоставя помощ за издръжка от 1600 до 2350 евро годишно. Студентите, които не живеят при родителите си, могат да получат и средства за наем до 1900 евро годишно. Освен това допълнителни средства могат да се получат за учебни пособия или транспорт, когато се пътува от друг град. Допълнителна добавка се предоставя на студенти, които искат да продължат обучението си за една година в друг регион. През академич-

ната 2001-2002 г. 27% от испанските студенти, или 400 хил. от общо 1,5 млн. студенти, са получили помощ под различна форма. Общо изплатените суми възлизат на около 520 млн. евро, т.е. студентите получават средно годишно по 1250 евро.

Италия

Всички университети са въвели студентски такси, които варират в зависимост от факултета и социалните критерии. В Рим студент от семейство с доход под 6 хил. евро плаща такса от 430 евро годишно, а този от семейство с доход 66 хил. евро и повече – около 1300 евро. В други градове, например Болоня, таксата е от 430 до 1000 евро, а в по-малките градове най-бедните плащат такса от 170 евро, а по-заможните – 640 евро. През академичната 2004-2005 г. помощите за студентите, които живеят при родителите си, достигат 1600 евро, а за тези, които са от друг град – до 4200 евро. През 2000 г. около 7% от общо 1,8 млн. студенти са получили държавна стипендия.

Холандия

Понастоящем разходите за студент в Холандия възлизат на 1500 евро годишно, а за магистърска степен – 1600 евро годишно. В действителност всички студенти получават помощ, независимо от доходите на родителите им, като за тези, които живеят при тях, тази помощ е 76 евро месечно, а за всички останали – 233 евро месечно. Студентите, които не живеят при родителите си, получават добавка, която е по-голяма от таксите. Нуждаещите се могат да получат допълнителна помощ от 240 евро на месец. Освен това държавата дава възможност на всички студенти да получат кредит от 260 евро, както и да пътуват безплатно през определени дни от седмицата.

Великобритания

През 1998 г. в страната са въведени такси за бакалавър в размер на 1150 паунда (около 1650 евро) годишно, като университетите имат право след септември 2006 г. да ги увеличат до 3000 паунда (около 4300 евро). След 1999 г. студентите могат да получат помощ под формата на кредит. Досега студентите, чиито родители имат годишни доходи не повече от 21475 паунда (около 31 хил. евро), не трябваше да плащат такси. Пълна такса се плаща при доход 31973 паунда (около 46 хил. евро).

В Шотландия местните студенти не плащат такси. След завършване на следването си, ако приходите им са над определени граници, те трябва да внесат общо 2050 паунда (около 2940 евро) в образователен фонд.

Австралия

Студентските такси се определят от отделните университети, като правителството поставя горна граница, която зависи от съответната специалност. За обучение и здравеопазване се плащат максимално 3850 австр. дол. (около 2250 евро), като за бъдещите лекари, зъболекари и юристи сумата е до 8 хил. австр. дол. През 2002 г. 67% от студентите плащат такси, а останалите 33% са освободени по социални причини. Помощ за издръжка могат да получат всички австралийци на възраст между 14 и 24 години, ако техният доход и този на родителите им не е над определена граница (доход на родителите 28850 австр. дол.). Тази т.нар. "Youth Allowance" след 18-годишна възраст възлиза на 650 австр. дол. месечно, а за тези, които живеят при родителите си, тази сума е по-малка. При студентите, редовно обучение, на възраст над 25 години доходът на родителите няма значение. Освен това студентите могат да получат държавна стипендия от 4080 австр. дол. годишно, ако отговарят на определени социални критерии или постигнат определен успех. Всяко висше училище взема самостоятелно решение за това.

Япония

Още от основаването си в края на XIX в. университетите събират такси, като понастоящем при държавните висши училища те са 520800 йени (около 3900 евро) годишно. Според Министерството на образованието таксите за повечето частни университети са около два пъти по-високи. Студентите получават финансова помощ само под формата на кредити. През 2004 г.

866 хил. студенти, т.е. около 22% от всичките 3,9 млн. японски студенти, са ползвали заеми на стойност общо 580 млрд. йени (4,3 млрд. евро) или 1100 евро за един студент. Стипендии се отпускат само от неправителствени организации, частни фирми и фондации.

САЩ

Най-високи са таксите в американските университети – между 5 хил. и 30 хил. щат. дол. (около 3900 до 23 хил. евро) годишно. По данни на Министерството на образованието през академичната 2002-2003 г. дори студентите с най-ниски доходи са плащали средно 3 хил. щат. дол., и то в най-евтините университети. Съществуват и много стипендии. Според Националния център за статистика в образованието за 1999-2000 г. над половината от студентите, наброяващи 16,5 млн., са получили финансова помощ под различна форма, средно 6206 щат. дол. Голяма част от сумата представлява извънредни добавки, които не трябва да се връщат. Важна държавна помощ са т.нар. Pell Grants, които се отпускат по социални критерии. Те се получават от около 20% от студентите, като най-голямата сума е 4 хил. щат. дол. Освен това много фирми, частни лица, фондации и други обществени организации също отпускат стипендии.

Източници:

http://www.faz.net/s/RubF3CE08B362D244869BE7984590CB6AC1

Doc~ED078D54802E44455BE0EEA4275D52D48~ATpl~Ecommon~Scontent.html

http://www.hrk.de/de/beschluesse/109_2925.php?datum=205.+Plenum+am+23.+November+2005

И. Джапунова

ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА НАУЧНО-ТЕХНОЛОГИЧНАТА ПОЛИТИКА И ИНОВАЦИИТЕ В СТРАНАТА И ЧУЖБИНА

СТИМУЛИРАНЕ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКАТА САМОСТОЯТЕЛНОСТ НА ВИСШИТЕ УЧИЛИЩА И ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИТЕ ИНСТИТУЦИИ (ПРОГРАМА EXIST III) В ГЕРМАНИЯ

Германските университети, специализираните висши училища и изследователските институции са водещи в света в редица области. В тях се зараждат много нови идеи, които се реализират в новоучредени фирми с тенденция да завладеят бъдещи пазари. Там се обучават бизнес личности, които ще допринесат за успеха на иновативните фирми или ще започнат самостоятелен бизнес.

Някои международни сравнителни анализи показват, че в Германия все още малък брой висшисти се решават да започнат собствен бизнес, използвайки научните знания или бизнес идеите, придобити в университета. Подобна инициатива изисква значителните усилия на всички участници от висшите училища, изследователските институции, политическите и икономическите организации, за да бъдат мотивирани повече потенциални учредители на фирми за предприемаческа самостоятелност и да им бъдат създадени подходящи условия за това.

Програмата "EXIST – фирми, учредени от висши училища" е третата в Германия (първата програма EXIST е от 1998 г., когато пет региона са обособени като EXIST модели, а втората - от 2002 г., когато са създадени 10 EXIST трансферни мрежи). В резултат на упоритата работа през периода 1998-2006 г., в повечето висши училища е създаден добър микроклимат за учредяване на формирования и участниците в този процес са получили ценна подкрепа в тази насока. Продължение на тези инициативи е програмата EXIST-SEED, която стимулира висшите училища да учредяват фирми и да изготвят бизнес планове. През 2000 г. тази програма се провежда в регионите, служещи за EXIST модели, а от началото на 2005 г. и в цяла Германия.

Германското федерално министерство на икономиката и технологиите (BMWi) постига значителни успехи с програмите EXIST, от прилагането на които се определят следните приоритети:

- Във висшите училища да се изгради основата за постигане на предприемаческа самостоятелност както по време на обучението, така и след това.
- Учредяването на фирми във висшите училища и в изследователските институции не трябва да бъде тема табу. Ръководствата и управителните органи на висшите училища трябва да стимулират наличния потенциал да работи за развитие на предприемачески способности, както и за прилагане в практиката на научните знания и иновативните идеи.
- Необходимо е във и извън висшите училища да се създадат нови групи, например от студенти от природните и инженерните факултети, от бивши възпитаници на тези училища, както и от работещи в изследователските институции, и да се засили сътрудничеството между тях.
- Да се привлекат партньори от бизнеса, например учредители на успешни високотехнологични фирми, както и подходящи финансиращи организации, които могат да помогнат с експертни и практически съвети.
- От програмата EXIST III се очаква да

обедини усилията на участниците в нея, с цел да се увеличи броят на новоучредените фирми.

Необходимо е да се стимулира изграждането на мрежи и да се премине към подпомагане на определени проекти в цялата страна. В рамките на програмата "Учредяване на фирми от науката" (EXIST), Германското федерално министерство на икономиката и технологиите изработва директива, чиято цел е:

• Предприемаческата самостоятелност да стане привлекателна за професионална реализация още в начален етап;

• Последователно да се прилагат научните знания за реализация на пазарни продукти;

• Заинтересованите от учредяването на фирми да се подпомагат според нуждите им;

• Да се увеличи броят на новоучредените фирми, за които се прогнозира, че ще бъдат успешни.

При наличието на съответните структури и технологии е необходимо да бъдат мотивирани повече студенти, висшисти и научни сътрудници да участват в учредяването на фирми, да реализират научните си знания и постижения в икономически ефективни продукти и услуги, както и да се увеличи броят и качеството на иновативните фирми, учредени от научни организации. Финансирането на такива дейности се регламентира от Наредбата за германския федерален бюджет.

Предмет на подпомагане

Подпомагат се проекти на висши училища и изследователски институции, които имат за цел:

1. Генериране и прилагане на идеи в научни и технологични фирми чрез:

• разработване и провеждане на конкурси за идеи и бизнес планове;

• създаване на "работилници" за идеи, особено с участието на изследователски институции.

2. Текущо консултиране и подпомагане за учредяване на научни и технологични фирми чрез:

• изграждане на помещения и инкубатори за тези фирми;

• създаване на агенции в помощ на заинтересованите да участват в учредяването на фирми;

• предлагане на специфични консултантски услуги, включващи пазарни и технологични експертизи. За целта могат да се използват ресурсите на центровете за патентна и технологична информация, на агенциите за патенти и реализиране на резултатите от научните изследвания, както и на организациите за подпомагане на бизнеса.

3. Изработване и прилагане на мерки за преквалификация в предприемаческа самостоятелност чрез:

• създаване на възможности за квалификация и преквалификация на студенти, висшисти и научни сътрудници, особено от природните и инженерно-научните дисциплини;

• изграждане на интердисциплинарни фирмени колективи.

4. Мотивиране и засилване на интереса на потенциалните учредители на фирми чрез:

• организиране на срещи с успешни учредители на такива фирми;

• активизиране на дейността на мрежите от спонсори с цел мотивация и текущо подпомагане на потенциалните учредители на фирми.

Посочените мерки в никакъв случай не изчерпват всички възможни действия в тази насока. Усилията трябва да се насочат към разширяване на участието в програмата EXIST-SEED.

Подходящи за подпомагане са както проекти, които биха служили като модел и пример за други организации и инициативи, така и успешно изпробвани проекти или подобни инициативи от досегашните мрежи EXIST. Не са за пренебрегване и проектите, които имат за предмет на дейност практическото прилагане на новите знания от научноизследователската работа на фирмите.

В резултат на досегашния опит с прог-

рамите EXIST се появяват проекти, които привличат следните групи и партньори:

• абсолвенти (възпитаници на съответното висше училище) и научни сътрудници като потенциални учредители и разпространители на идеята и мотивацията за учредяване на фирми;

• природни и инженерно-технически факултети, както и други подобни, извън икономическите факултети (специализирани и интердисциплинарни проекти);

• партньори от бизнеса (например учредители на фирми и бизнесмени) и от сферата на бизнес услугите.

Подходящи за привличане в такива проекти са публичните висши училища, които не са ориентирани към реализиране на печалба, както и публичните нестопански извънуниверситетски изследователски институции, кооперирани с най-малко едно висше училище (например ресорни изследователски институции, институтите на сдруженията "Макс Планк", "Фраунхофер", "Херман фон Хелмхолц" и "Лайбниц"). Към тези организации биха могли да се присъединят и други висши училища и изследователски институции, които, в рамките на финансираните по тази директива проекти, упражняват нестопански дейности и не допускат пряко финансиране на стопански дейности. Отпускат се и държавни помощи за изследвания, технологично развитие и иновации. На изследователски институции, които получават основно финансиране от Германската федерация и провинциите, могат да се отпускат средства за подпомагане на конкретни проекти само при определени условия.

Предпоставки за участие в проекти

Единичните проекти не са подходящи за подпомагане. Необходимо е да се подбират разнообразни инициативи и идеи и да се привличат подходящи участници. Акцентът се поставя върху обединяването в мрежи.

Необходимо условие за допускане за участие в проекти е кандидатите да имат опит и постигнати резултати по досегашни програми EXIST или подобни инициативи за собствен проект, например публикации в рамките на проведено научно изследване по програмата EXIST (информация на адрес: www.exist.de).

Добре е, ако кандидатите са участвали в проекти и в други федерални и провинциални програми. Няма пречки да кандидатстват и в проекти, финансирани чрез други инструменти, като е необходимо те да бъдат описани по съдържание и защитени финансово. Настоящата директива не допуска кандидатстване с проекти, които вече са спечелили финансиране със същата целева насоченост.

Кандидатите по програмата EXIST III трябва да са запознати с приоритетите на изследователската програма на ЕС. Те трябва да проверят дали тези приоритети съдържат специфични европейски компоненти, което да даде възможност за финансиране от ЕС. Друго, което трябва да се знае, е дали може да се кандидатства за финансиране от ЕС по чисто национални приоритети. Резултатът би могъл да се оповести в национален мащаб при позоваване на сродни програми на ЕС.

Размер на субсидиите

Субсидирането на проектите по програмата EXIST може да се осъществи под формата на финансови средства, които не трябва да се възстановяват. Проектите могат да имат максимален срок до три години при необходимата обосновка. Някои от проектите на висши училища, изследователски и научни институции биха могли да бъдат финансирани до 100%.

Необходими документи за кандидатстване по проектите

Първата фаза на процедурата е да се определи администратор на проекта. Следващата стъпка е изработването на скица на проекта в писмена и електронна форма, като по възможност се използва т. нар. "easy-Skizze" за изработване на концепцията на проекта (до 10 стр.), съпроводена от план за финансиране в пет екземпляра.

Скицата на проекта трябва да съдържа:

• Тема, цел и описание на съдържанието на проекта и неговите модули;

• Обосновка на предложението за проекта на базата на опита и резултатите от изследването или финансирането на вече учредени фирми;

• Данни за предприети мерки според изискванията за участие в проекта, както и за вместването на проекта в общия план за действие на кандидата, респ. на участващите партньори;

• Определяне на партньорите, с които кандидатът се кооперира, и на формата на вече осъществено или желано сътрудничество;

• Обвързване, респ. съвместни действия по проекта с наличните възможности за финансиране от съответния регион;

• Предвиден срок за проекта, най-общ план за финансиране и за очакваните резултати;

• Концепции за продължаване на действията и след изтичане на срока на проекта.

Кандидатстващите проекти се оценяват от отговорните и финансиращите инстанции по следните критерии:

1. Професионално качество на предложението;

2. Принос на предлаганата концепция към целта на директивите и към акцента на подготовката;

3. Очаквана степен на осъществяване на планираните дейности;

4. Декларация на ръководствата на висшите училища и/или изследователските институции за активна подкрепа на проектите и за утвърждаване на структури и методи за изпълнение на дейностите, с които се кандидатства по проектите;

5. Периметър на действие (мултипликационен ефект, регулиране на процеса на учредяване на фирма и др.);

6. Принос към разработването на концепция за финансирането на учредителната дейност.

Въз основа на оценката се избират подходящите за финансиране идеи за проекти. Резултатът се съобщава писмено на заинтересованите.

Следващата стъпка е да се поканят тези участници, чиито проекти са оценени положително, в рамките на около пет седмици да представят договор за финансиране, вкл. подробно описание на своите намерения. Тези документи се оценяват от външни експерти според горните критерии. Одобрените кандидати получават покана да защитят своите проекти. Едва след това експертната комисия решава кои проекти печелят финансиране.

За отпускането на финансовите средства, изплащането и отчитането им, както за доказването и контрола им, са валидни административните разпоредби на § 44 от Наредбата за германския федерален бюджет.

Източник:

http://www.exist.de/kooperation/dateien/Richtlinie_EXIST_III.pdf

Ю. Дичева

НАУКА И ИНДУСТРИЯ

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИТЕ УНИВЕРСИТЕТИ [1] – ИНТЕГРАЦИЯ НА ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И ИНДУСТРИЯ

Първият университет от нов тип, т. нар. изследователски университет (ИУ), е университетът "Хумболт" в Берлин, създаден през 1809 г. Още от създаването си той е ориентиран към науката с обучение на малък брой студенти. Основни негови принципи са: академична свобода, научни изследвания, подготовка на елитни научни кадри. Университетите от ново поколение получават пълното си развитие в САЩ, Канада и някои европейски страни. ИУ са съвременна форма на интеграция на образованието и науката, тясно свързана с реалната икономика. Най-известните са: във Великобритания – "Кеймбридж", "Оксфорд" и Университетът в Единбург; в Германия – университетите в Хайделберг, Тюбинген и Аахен; в САЩ - Масачузетският технологичен институт и Станфордският университет.

Основните характеристики на изследователските университети са:

• Многофункционалност - способност както да генерират, така и да осигуряват трансфер на съвременни научни знания;

• Ориентираност към фундаменталните научни изследвания;

• Интеграция между обучението и научните изследвания на всички етапи от образователния процес. Наличие на система за подготовка на специалисти с различни образователни и научни степени;

• Конкурсен принцип и селективен подход при подбора на студентите, индивидуална работа с учащите се. На един преподавател се пада по-малък брой студенти, отколкото в традиционните висши учебни заведения;

• Специални програми за продължаващо обучение след завършване на висше образование;

• Ориентираност към съвременните направления в науката, високите технологии и иновационните сектори в икономиката;

• Голям брой специалности и възможности за специализация в областта на естествените, социалните и хуманитарните науки;

• Високо професионално равнище на преподавателите. Възможност за привличане на водещи специалисти от цял свят за определен период от време;

• Висока степен на информационна прозрачност и интеграция в международната система за наука и образование;

• Възприемане на световния опит и гъвкавост по отношение на новите направления в научните изследвания и методологията на преподаване;

• Формиране на специфична интелектуална среда;

• Стремеж към лидерски позиции в региона, страната и международното научно и образователно пространство;

• Наличие на специфична корпоративна култура, изградена на основата на етиката в науката, демократичните ценности и академичната свобода;

• Тясна връзка с бизнеса и добре премерена комерсиализация на резултатите от научните изследвания.

Тайната на успеха на ИУ е в правилната

[1] Изследователски тип университет е този, в който не само се възпроизвежда, но и се произвежда знание.

организация на дейността им: използването на ефективни технологии на стратегическия мениджмънт, системи за управление на качеството, внедряване на проектни методи на организация и маркетингови подходи. Това определя интереса към икономическата и организационната дейност на най-известните ИУ. Около тях се създават изследователски паркове като форма на интегриране на науката, образованието и бизнеса.

ИУ имат най-разнообразни източници за финансиране: държавен и местен бюджет, грантове, благотворителни и попечителски фондове, средства от бизнеса, собствени приходи от учебна, изследователска, производствена и консултантска дейност.

Особеност при формирането на преподавателския състав е високата степен на ротация на кадрите от сферата на образованието, науката и бизнеса. Между тях няма изкуствени бариери, напротив, системата на заплащане в учебните заведения и бизнес структурите стимулира този процес.

Изследователските университети в САЩ

ИУ в САЩ имат най-голяма финансова подкрепа от федералното правителство – най добрите от тях получават 95% от средствата на федералния бюджет, предвиден за изследователски и образователни цели. В тях се подготвят учени с най-висока квалификация (60% от докторантите в страната).

Най-големият ИУ в САЩ е ***Масачузетският технологичен институт*** *(http://www.mit.edu)*. Той поддържа тесни връзки с индустрията и сътрудничи с около 300 от най-големите компании в страната. Стремежът за обвързване на образователния процес с търсенето на нови знания осигурява научния подем и техническите постижения на института. Годишният икономически ефект от прилагането на изобретенията и новите технологии, разработени в института, е около 20 млрд. щат. дол. По брой на патенти Масачузетският технологичен институт е на първо място (сред останалите университети) в САЩ. През последните пет години институтът е сключвал от 50 до 75 лицензионни договора годишно. Негови възпитаници са създали над 4 хил. компании, в които работят повече от един милион души и реализират печалба от 230 млрд. щат. дол. В института преподаватели и студенти участват съвместно в дейността на междудисциплинарни центрове, лаборатории и програми. През 2002–2003 г. 2800 изследователи са сътрудничили на преподаватели и студенти по различни проекти, финансирани от правителството и от различни фондове. Масачузетският технологичен институт има 36 научни центъра, лаборатории и институти в различни научни области: инженеринг на биотехнологичните процеси, онкологични изследвания, изследвания в областта на икономиката и управлението, електронния бизнес, космическите изследвания, компютърните науки и изкуствения интелект, технологичните иновации, нанотехнологиите, ядрените изследвания и др.

Масачузетският технологичен институт подпомага създаването на други изследователски университети. Той работи съвместно с два от водещите ИУ в Сингапур за изграждане на нов модел за дистанционно образование и научни изследвания. През първата година в проекта са инвестирани около 18–20 млн. щат. дол. Този първи широкомащабен проект може да стане експортен модел за дистанционно обучение.

Сътрудничеството на Масачузетския технологичен институт със сингапурските университети е пример за обединяване на усилията на университетите за модернизиране на образователните стандарти.

Друг голям ИУ в САЩ е ***Станфордският университет*** *(http://www.stanford.edu/)*. Той е интелектуалното гнездо на Силиконовата долина, където се развива индустрията на съвременните информационни технологии, оказващи влияние върху глобалните промени и носещи огромни печалби на страната. Понастоящем в университета работят световноизвестни преподаватели и се

обучават 14 хил. студенти - бъдещият елит на страната. Специален отдел се занимава с подбора на особено надарени младежи. През 2002 г. в Станфордския университет са кандидатствали 19 хил. абитуриенти, от които чрез конкурс са приети едва 2 хил. Университетът е частен. Годишната такса е 27 хил. щат.. дол. Срокът на обучение е по-кратък (в сравнение с този в Германия например), тъй като учебната година се дели на тримесечия с натовареност, равна на семестриалната. Много от възпитаниците на "Станфорд" са лауреати на Нобелова награда и наградата "Пулицер".

Университетът осигурява прекрасни условия за работа и живот на своите сътрудници. Това се отнася особено за младите и перспективните кадри. Благодарение на тази подкрепа голяма част от преподавателите живеят на територията на кампуса в еднофамилни къщи, чиято цена в Силиконовата долина е сред най-високите в света. Университетът не забравя и своите бивши възпитаници – поддържа контакти с тях, кани ги на семинари, дискусии и срещи. Около академичния кампус са създадени над 350 технологични фирми, ръководени от възпитаници на университета.

Калифорнийският университетът "Бъркли" *(www.berkeley.edu)* получава годишно 450 млн. щат. дол. за научни изследвания. От 1995 г. субсидиите се увеличават годишно с 9%. Делът на правителственото финансиране е 68%. В университета се обучават 10 хил. студенти. Ежегодно университетът съдейства за разкриването на близо 17,5 хил. допълнителни работни места в сферата на бизнеса и промишлеността.

Политиката на университета е резултатите от научните изследвания да се предоставят своевременно в полза на обществото. Преподавателите от университета си сътрудничат с над 20 компании от щата за решаване на проблеми в енергетиката, превоза на товари, здравеопазването и обучението на персонал. Специалистите, завършващи университета, ползват кампуса и създават около него зона на високотехнологични производства, свързвайки по този начин живота на университета с този на обществото. В резултат на съществуващия в кампуса дух на научно търсене и творчество се раждат нови форми на преподаване и обучение.

Като цяло ИУ в САЩ решават три основни задачи:

• подготвят специалисти на световно ниво, с което си осигуряват лидерски позиции в различни области;

• създават условия за приемственост при подготовката на научни кадри;

• провеждат научна политика на щедро финансиране на най-перспективните изследвания от всички области на науката.

Изследователските университети във Великобритания

Университетът "Кеймбридж" *(http://www.cam.ac.uk/)* е високо ценен заради това, че провеждащите се в него научни изследвания способстват за развитието на икономиката. Често спонсорските отношения с университета прерастват в дългосрочно и мащабно сътрудничество. Специален отдел (Research Services Division) сключва договори с външни организации за научни изследвания, разпределя грантове и представлява политиката на университета в областта на интелектуалната собственост. Изградено е звено за трансфер на технологии (Cambridge Enterprise), което се занимава с комерсиализацията на научната дейност, със защитата и лицензирането на интелектуалната собственост, с консултирането и подкрепата на новосъздадените компании. Връзката на университета с местния бизнес се осъществява от Office of Community Affairs. Университетът предлага няколко програми за повишаване на квалификацията, които помагат на различни организации да развият потенциала на своите сътрудници. Активно се реализират и програми за корпоративно обучение. Наред с фундаменталните изследвания, Кеймбриджският университет предлага различни услуги, курсове и програми, отговарящи на изискванията и нуждите на бизнеса.

В университета "Оксфорд" *(http://www.ox.ac.uk/)* се провеждат повече изслед-

вания на световно равнище, отколкото в който и да е друг университет във Великобритания, и затова той се счита за еталон на академичната наука. В него работят около 3000 преподаватели и 3000 докторанти. Университетът е световен лидер в комерсиализацията на резултатите от научните изследвания: през 2000-2001 г. е реализирал 142,2 млн. паунда външни приходи. Принадлежащата към университета компания за трансфер на технологии Isis Innovation Ltd, създадена през 1988 г, постига значителни успехи в комерсиалното използване на академичните изследвания и иновации.

Университетът "Оксфорд" си сътрудничи с инвестиционни банки и водещи международни компании (Merck & Co, Ford), с които сключва договори за мащабни изследвания. Той работи и в областта на най-новите космически и автомобилни материали.

"Оксфорд" е сред първите британски университети, които през 1984 г. започват да развиват собствена стратегия и политика в областта на интелектуалната собственост и защитата на авторските права. Сайтът на Оксфордския университет съдържа подробна информация за новите технологии, научните изследвания и постиженията на университета. Изследванията на "Оксфорд" се патентоват. Той регистрира средно един патент седмично, а на всеки два месеца привлича за сътрудничество нова компания. Университетът обезпечава високи възнаграждения на изобретателите, средствата за което се заделят от трансфера на технологии и продажбата на интелектуална собственост. Благодарение на политиката в областта на интелектуалната собственост, подкрепата на научните изследвания и комерсиализацията на технологиите, "Оксфорд" си е спечелил имиджа на най-добрия иновационен университет във Великобритания, чийто пример се следва и от други водещи университети. Много британски и чуждестранни ведомства се обръщат към оксфордската администрация за консултации в тази насока.

Всяка страна, която иска да има конкурентноспособна икономика, изградена на знания, трябва да ползва опита на водещите иновационни университети. Съхраняването и възпроизводството на научния потенциал в най-голяма степен е възможно на основата на ИУ. Затова тяхното създаване и подкрепа е приоритет на всяка страна. За целта освен средства са необходими добре работещи нормативна и законодателна уредба.

Източник:

http://www.platobraz.ru/text06-2006/nomer06-2006zarubeznye.shtml

Е. Джерманова

ЦИФРИ И ФАКТИ

ПУБЛИЧНИ РАЗХОДИ ЗА ИЗСЛЕДВАНИЯ И ТЕХНОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ (ИТР) НА ЕС-15, ЕС-25, ЯПОНИЯ И САЩ ЗА ПЕРИОДА 1995-2005 ГОДИНА (В % ОТ БВП)

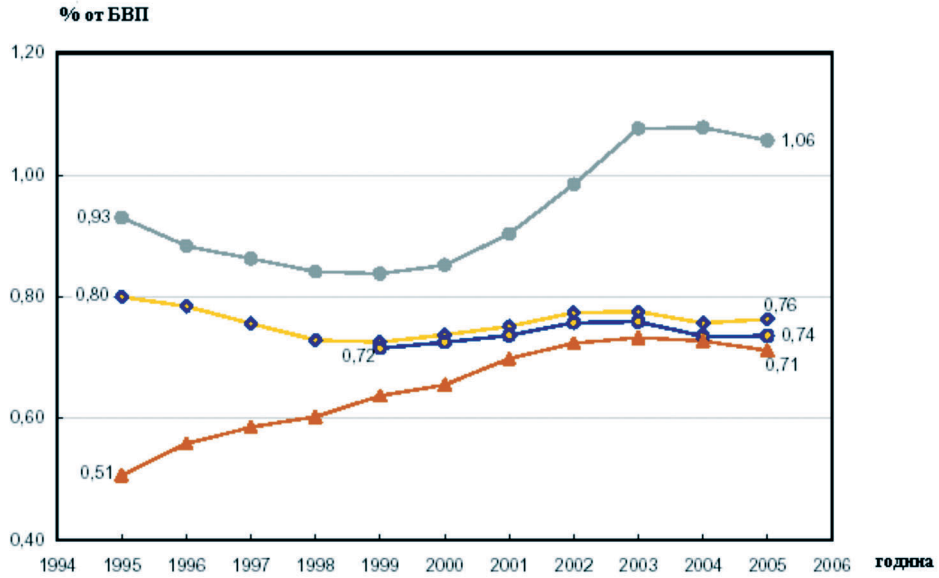

Източник:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-NS-06-017/DE/KS-NS-06-017-DE.PDF Ю. Дичева

ИНОВАЦИОНЕН КАПАЦИТЕТ НА НЯКОИ ОТ НАЙ-РАЗВИТИТЕ СТРАНИ В СВЕТА

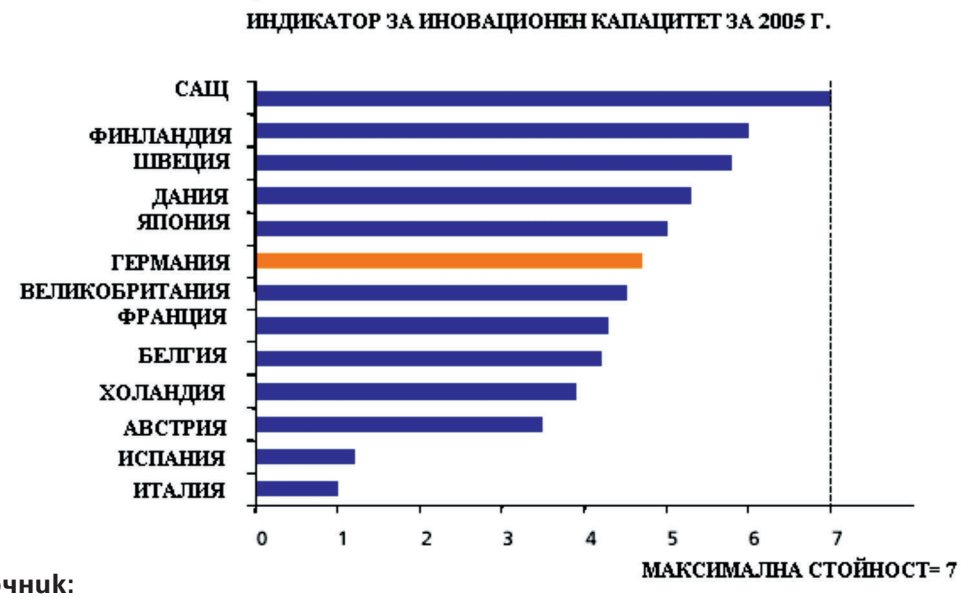

Източник:

http://www.wirtschaft-lahndill.de/download/pdf/0704D_vortragbullinger.pdf Ю. Дичева

РАЗХОДИ ЗА ИЗСЛЕДВАНИЯ И ТЕХНОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ (ИТР) В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ПРЕЗ 2004 г.

Данни на европейската статистическа служба "Eurostat" от 2005 г.

	Разходи за ИТР, % от БВП			Средногодишен ръст на разходите за ИТР, %	Разходи за ИТР от сектора на бизнеса като % от общия обем на разходите
	2001	2003	2004	2001-2004	2003
ЕС-25	1,93	1,92	1,90р	1,3	54,3
Белгия	2,17	1,92	1,93р	-2,3	60,3
Чехия	1,22	1,26	1,28	4,5	51,5
Дания	2,40	2,59	2,63р	4,3	61,3
Германия	2,46	2,52	2,49р	0,8	66,3
Естония	0,73	0,82	0,91р	15,6	33,0
Гърция	0,64	0,62	0,58р	1,1	30,7
Испания	0,92	1,05	:	10,2	48,4
Франция	2,20	2,18	2,16р	0,9	50,8
Ирландия	1,12	1,16	1,20	7,3	59,1
Италия	1,11	1,14	:	1,3	:
Кипър	0,26	0,35	0,37р	15,2	19,8
Латвия	0,41	0,38	0,42	8,6	33,2
Литва	0,68	0,68	0,76	12,2	16,7
Люксембург	:	1,78	:	3,6	80,4
Унгария	0,95	0,95	0,89	1,5	30,7
Малта	:	0,27	0,29р	1,4	18,6**
Холандия	1,81	1,76	1,77р	-0,1	50,9
Австрия	2,04	2,19р	2,26р	5,1	43,9
Полша	0,64	0,56	0,58	0,4	30,3
Португалия	0,85	0,78	:	-4,3	31,7
Словения	1,56	1,54р	1,61р	4,6	59,3
Словакия	0,64	0,58	0,53	-1,8	45,1
Финландия	3,38	3,48	3,51	4,0	70,0
Швеция	4,27	3,98	3,74	-2,1	65,0
Великобритания	1,89	1,88	:	2,2	43,9
България	0,47	0,50	0,51	8,2	26,8
Хърватска	:	1,14	:	6,7	42,1
Румъния	0,39	0,40	0,40	:	45,4
Турция	0,72	0,66**	:	-1,0	41,3**
Исландия	3,08	2,97	3,01	1,7	43,9
Норвегия	1,60	1,75	:	5,2	49,2
Китай	1,07	1,31	:	:	60,1
Япония	3,07	3,15	:	1,8	74,5
САЩ	2,71	2,59р	:	-0,1	63,1

Означения и забележки към таблицата:

• : няма данни;

• р приблизителни или условни данни;

• *2003, **2002 съпоставяне със съответната година;

• Средногодишният ръст на разходите за ИТР в % за 2001-2004, при следните уточнения: Люксембург (2000-2003), Турция (2001-2002), Испания, Италия, Португалия, Великобритания, Норвегия, Япония и САЩ (2001-2003), Хърватска (2002-2003) и Малта (2002-2004);

• Люксембург: данните за сектора на висшето образование са за 2001 г.;

• Унгария: Включени са и други разходи;

• САЩ: Изключват се повечето капитални разходи;

• За Китай, САЩ и Япония: данните са на ОИСР.

Обобщение:

• През периода 2001-2004 г. в страните от ЕС-25 разходите за ИТР нарастват с 1,3%, при отрицателен ръст от (–0,1%) в САЩ и положителен от (+1,8%) в Япония (за периода 2001-2003).

• През 2004 г. в страните от ЕС-25 са изразходвани почти 200 млрд. евро за ИТР. Интензивността (разходите за ИТР като процент от брутния вътрешен продукт - БВП) в ЕС-25 се стабилизира на 1,90% (при 1,92% през 2003 г.) и остава значително по-ниска в сравнение с другите страни: през 2003 г. интензивността в САЩ е 2,59%, в Япония е 3,15%, а в Китай е 1,31%. През 2004 г. в страните членки на ЕС най-висока интензивност на разходите за ИТР имат Швеция (3,74%) и Финландия (3,51%), следвани от Дания (2,63%), Германия (2,49%), Австрия (2,26%) и Франция (2,16%). Най-ниска интензивност имат Малта (0,29%), Кипър (0,37%), Латвия (0,42%) и Словакия (0,53%).

• През 2003 г. в ЕС-25 делът на разходите за ИТР от страна на бизнеса е 54% от всички разходи за ИТР (при 63% в САЩ и 75% в Япония). Най-голям дял на разходите за ИТР от страна на бизнеса има в Люксембург, Финландия, Германия и Швеция.

• През 2001-2004 г. средногодишният ръст на разходите за ИТР варира от: (+16%) в Естония, (+15%) в Кипър, (+12%) в Литва, (+10%) в Испания (2001-2003) до: (-4%) в Португалия (2001-2003) и (-2%) в Белгия, Словакия и Швеция.

Източник:

http://epp.eurostat.cec.eu.int/pls/portal/docs/PAGE/PGP_PRD_CAT_PREREL/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2005/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2005_MONTH_12/9-06122005-EN-AP.PDF

М. Стоянова

РАЗХОДИ ЗА ИЗСЛЕДВАНИЯ И ТЕХНОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ (ИТР) НА ГЕРМАНСКИЯ БИЗНЕС ЗА ПЕРИОДА 1997-2006 ГОДИНА (В МЛРД. ЕВРО)

Източник:

http://www.wirtschaft-lahndill.de/download/pdf/0704D_vortragbullinger.pdf

Ю. Дичева

ФИНАНСИРАНЕ НА ИЗСЛЕДВАНИЯТА И ТЕХНОЛОГИЧНОТО РАЗВИТИЕ НА ФИНЛАНДИЯ ОТ ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ ПРЕЗ 2005 ГОДИНА

	Финансиране на изследванията и технологичното развитие, млн. евро	Дял на финансиране на изследванията, %
Университети	417	26
Специализирани висши училища	6	0,3
Финландска академия	224	14
Финландски център за технологично развитие (Tekes)	448	28
Държавни изследователски институции	259	16
Университетски клиники	38	2
Финансиране на други изследователски дейности	202	13
ОБЩО	1 594	100

Източник:

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2006/liitteet/sak_opm16.pdf?lang=en

И. Джапунова

ЕВРОПЕЙСКАТА КОМИСИЯ ИНВЕСТИРА В ИЗСЛЕДВАНИЯТА В ОБЛАСТТА НА GRID-ТЕХНОЛОГИИТЕ

На 19 септември 2006 г. Европейската комисия (ЕК) стартира провеждането на 23 нови проекта за Grid-технологии. Средствата, в размер на 78 млн. евро, са предоставени от ЕС за тематичния приоритет "Технологии за информационното общество" на Седма рамкова програма. Тези технологии свързват потребители от цял свят и от различни фирми в една единствена "виртуална" фирма, в която те обменят непосредствено знания и имат лесен достъп до общи данни и могат да ги запаметят. С помощта на Grid-технологиите се свързват компютри, архиви от данни, софтуерни програми, научни инструменти и други уреди. Те дават възможност на потребителите им да използват резултатите от дейността на всички компютри, свързани с Grid-технологиите. Финансираните от ЕС изследвания в областта на Grid-технологиите са в помощ както на автомобилната, космическата и фармацевтичната промишленост, така и на финансовия и медийния сектор. Понастоящем Grid-технологиите се намират в преходна фаза, от използването им в областта на изследванията и висшите училища към използването им в икономиката и бизнеса.

Разработването на тези технологии е от приоритетно значение за ЕК. От 2002 г. до 2006 г. тя е инвестирала 130 млн. евро само за изследвания и още 250 млн. евро за използването на Grid-технологиите. Този сектор ще получава значителна подкрепа и в бъдеще по линия на Седма рамкова програма.

Източник:

http://www.kompetenznetze.de/Redaktion/Zentralredaktion/Nachrichten/2006/medien/2006-10-11-wpf108,property=pdf.pdf

Ю. Дичева

ПРОЯВИ, ПРЕДСТОЯЩИ СЪБИТИЯ

В края на месец ноември на страницата на Националния фонд за научни изследвания
http://www.nsfb.net/?id=632&fname=programs
стартира новият уеб-портал на Седма рамкова програма (7РП) на Европейския съюз за научни изследвания, технологично развитие и демонстрационни дейности - 2006-2013 г.

Рамковата програма е предложена и одобрена от Съвета и Европейския парламент посредством процедурата на съвместно вземане на решение. За разлика от предхождащите програми, 7РП ще действа за период от седем години (2007-2013 г.). Програмата ще подкрепя провеждането на върхови научни изследвания в нововъзникващи области на познанието, ще стимулира най-добрите научни колективи в Европа да провеждат съвместни научни изследвания, активно ще спомага за създаването на ново поколение млади учени, които да работят за създаване на икономика и общество на познанието.

Защо е необходимо Европа да се концентрира върху науката и научните знания?

Европа не разполага със средствата, с които разполагат основните й партньори, тя не може да се конкурира на базата на евтината работна ръка, нито би използвала начини, които биха се оказали вредни за околната среда и гражданите й. Вместо това тя е длъжна да се конкурира на базата на знанието, да се опре на "триъгълника на знанието": създаване на знания чрез научни изследвания, разпространяване на знания чрез образованието и използване на придобитите знания чрез иновациите.

Бюджет на 7РП

В предложението на Комисията до Европейския парламент и Съвета за Седма рамкова програма, направено на 6 април 2005 г., Комисията предложи максималната сума на финансовото участие на Общността да е 72 726 милиона евро за периода 2007-2013 г. За ядрени изследвания и обучения в рамките на договора за ЕВРАТОМ бяха предвидени 3092 милиона евро за периода 2007-2011 г. В резултат на дълги преговори през месец юли 2006 г. бюджетите бяха редуцирани съответно на 52 521 милиона евро и 2 700 милиона евро за ЕВРАТОМ.

Структура на 7 РП

Програмата е организирана в четири подпрограми:

СЪТРУДНИЧЕСТВО

Ще се подкрепя широк кръг от изследователски дейности, осъществявани с транснационално сътрудничество в девет тематични области, отговарящи на основните сфери на развитие на технологиите и иновациите в Европа.

Определени са следните тематични области:

• Здраве;

• Храни, селско стопанство и биотехнологии;

• Информационни и комуникационни технологии;

• Нанонауки, нанотехнологии, материали и нови производствени технологии;

• Енергетика;

• Околна среда (включително промени в климата);

• Транспорт (включително аеронавтика);

• Социално-икономически и хуманитарни науки;

• Космос;

• Сигурност.

ИДЕИ

Ще се насърчават динамизмът, творческият характер и постиженията на европейските изследвания. Дейността ще бъде наблюдавана от Европейския съвет по изследванията (ЕСИ). Ще се подпомагат проекти, които са насочени към изследвания във всички области на познанието, осъществявани от екипи от участници на европейско ниво. Проектите ще се финансират на базата на предложения, представени от изследователите върху теми по техен избор и оценени по общи критерии. Дейностите на ЕС трябва да бъдат изпълнени от ЕСИ, който ще бъде съставен от научен ръководен съвет и специална изпълнителна структура. Областите на изследване ще са независими от тематичната насоченост на други части от рамковата програма и ще включват инженерни, социални и хуманитарни науки. Ръководният съвет ще бъде съставен от представители на Европейската научна общност на най-високо ниво, действащи независимо от политически или други интереси, и назначени от Комисията по независима процедура. Този ръководен съвет ще:

• взема решение за вида на изследването, което ще се финансира;

• разработва годишни програми;

• разработи честен процес на оценка;

• наблюдава изпълнението на програмата.

ХОРА

Специалната програма цели да се подобри количествено и качествено човешкия потенциал в областта на изследванията и технологиите в Европа. За да се постигне това, е необходимо хората да бъдат мотивирани да се включат в изследователски професии, да се насърчат европейските изследователи да останат в Европа, както и да се направи Европа по-атрактивна за най-добрите изследователи от цял свят. За напредъка на науката и повишаването на иновациите са необходими висококвалифицирани и обучени изследователи, които да привлекат и задържат публичните и частните инвестиции в областта на изследванията. С увеличаването на световната конкуренция, развитието на отворен европейски пазар на труда за изследователи, както и диверсификацията на професиите за изследователи са от изключителна важност и се явяват ключов компонент на Европейското изследователско пространство.

Дейностите, предложени за постигането на посочените цели, включват:

• Първоначално обучение на изследователите чрез мрежите „Мария Кюри". Целта на това обучение е да се увеличат възможностите за кариера на учените на европейско ниво.

• Обучение през целия живот и развитие на кариерата на опитни изследователи. Тази дейност ще бъде изпълнена чрез индивидуални аспирантури, както и чрез съфинансиране от регионални, национални или международни програми.

• Подкрепа на по-дългосрочни програми за сътрудничество между образованието и индустрията, като се акцентира върху сътрудничеството с малките и средните предприятия (МСП).

• Засилване на ползотворното сътрудничество чрез международни партньорства, както и подпомагане на обмена на изследователи.

• Специфични действия за подкрепа на

създаването на своеобразен трудов пазар за изследователи.

• Качествено и количествено подобряване на човешките ресурси в изследванията и технологиите в Европа.

КАПАЦИТЕТИ

За да може европейската научна общност да остане в центъра на изследователския прогрес и да засили своята познавателна база и ноу-хау, 7РП си поставя за цел да оптимизира развитието на най-добрите инфраструктури за изследвания и технологично развитие. Изследователските инфраструктури, включващи лъчеви източници, обсерватории за еконауките и околната среда, системи за „чисти помещения" за изучаване и разработване на нови материали или наноструктури, пресмятания, базирани на електронни инфраструктури, са от особен интерес. Тези инфраструктури са скъпи и се нуждаят от голям брой експерти и финанси, за да бъдат разработени и използвани от широк кръг учени на европейско ниво.

Предвижда се ЕС да играе катализираща роля като:

• Подкрепа за съществуващите изследователски инфраструктури чрез:

о транснационален достъп, осигуряващ на европейските изследователи ползването на най-добрите инфраструктури, независимо от местоположението им;

о съвместни действия за по-добра структура на европейско ниво;

о проучване на е-инфраструктури чрез засилване на по-нататъшното развитие на качествени и ефективни комуникации.

• Подкрепа за нови изследователски структури, включващи координация на финансовите инструменти на общността – 7РП и структурните фондове, чрез:

о изграждане на нови инфраструктури и цялостно модернизиране на съществуващите;

о промоциране на създаването на нови изследователски инфраструктури, като се отпускат стипендии и се провеждат приложни обучения.

7РП И МАЛКИЯТ И СРЕДНИЯТ БИЗНЕС

Целта на 7РП е да се засили иновативният капацитет на МСП и техният принос за развитието на новите технологии, базирани на стоки и пазари, чрез подкрепа на външни изследвания, както и да подпомогне техните изследователски усилия за по-добри постижения в резултат на придобиване на технологично ноу-хау.

В областта на технологиите и изследванията ще бъдат реализирани специфични дейности в подкрепа на МСП с финансови средства, отпускани по следните две схеми:

• приложни изследвания за МСП;

• изследвания за организация на МСП

РЕГИОНИ НА ПОЗНАНИЕ

В рамките на тази инициатива, 7РП предлага да се засили изследователският потенциал в цяла Европа чрез насърчаване и подкрепа на развитието на регионални клъстери за изследвания, като се обединят университетите, изследователските центрове, предприятията и регионалните власти. Дейностите, предприети в тази област, ще позволят на европейските региони да засилят инвестиционния си капацитет и да осъществяват изследователска дейност. 7РП има за цел да стимулира реализацията на изследователския потенциал в разширения ЕС. С оглед изграждането на действено и демократично европейско общество на познанието, целта на този раздел от 7РП е да стимулира изследователските политики в европейската социална структура чрез насърчаване на по-широкия дебат за връзката между науката и технологичното развитие, от една страна, и обществото и културата, от друга. Предприетата инициатива в тази област ще предоставя подкрепа за:

• Укрепване и подобряване на европейската научна система с включване на "саморегулация";

• По-широко ангажиране на изследователите и обществеността с въпросите, засягащи науката и технологиите и тяхното място в обществото;

• Изследване на половете, като се

включи интеграцията на половото измерение във всички сфери на изследване;

• Създаване на среда, засилваща интереса на младите хора към науката, чрез повишаване на научното познание на всички нива;

• Разработване на политика за ролята на университетите;

• По–добра комуникация между научната общност и обществото като цяло.

МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

В рамките на Програмата сътрудничеството с трети страни ще бъде насочено към:

• Страните кандидатки за членство;

• Страните, съседни на ЕС, средиземноморските страни и страните от района на Западните Балкани, които не са новоприсъединили се или кандидатки за членство, и източноевропейските и централноазиатските страни.

• Развиващите се страни, като се акцентира върху техните специфични нужди;

• Израстващите икономики;

Какви са разликите между 7РП и предходните програми?

Надграждайки и доразвивайки постиженията на предишната 6РП, 7РП няма да е "просто още една рамкова програма". Предвижда се:

• акцент върху изследователските теми;

• опростена процедура;

• акцент върху изследвания, отговарящи на нуждите на промишлеността, чрез технологични платформи и новите инициативи за съвместни технологии;

• изграждане на Европейски изследователски съвет, финансиращ най-доброто от европейската научна сфера;

• включване на международното сътрудничество във всичките четири подпрограми;

• способност за съвместно справяне с финансовите рискове с цел увеличаване на частните инвестиции за изследвания.

Нови елементи на 7РП:

• специфична програма „Идеи";

• изграждане на Европейски изследователски съвет;

• съвместни технологични инициативи;

• координация на националните изследователски програми (Чл.169);

• данъчен мост между Програмата за конкурентноспособност и иновации (CIP) и структурните фондове;

• стратегически подход към научна инфраструктура;

• развитие на Региони на знанието;

• споделящ риска финансов инструмент (Risk sharing finance facility) –*заеми от ЕИБ при олекотени условия и съфинансиране;*

• вграждане на хоризонталната програма INCO във всички тематични области.

О. Рачева

СЪЮЗЪТ НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ ВРЪЧИ НАГРАДИТЕ ЗА ВИСОКИ НАУЧНИ ПОСТИЖЕНИЯ ЗА 2006 ГОДИНА

На 31.10.2006 г. се състоя тържествено събрание по случай Деня на народните будители, организирано от Съюза на учените в България, СУ "Св. Климент Охридски" и Българската академия на науките. По традиция честването на този ден се проведе в аулата на СУ "Св. Климент Охридски".

Приветствия към българските учени поднесоха проф. д-р Димитър Бакалов, заместник-ректор на СУ "Св. Климент Охридски", академик Константин Косев, заместник-председател на Българската академия на науките, и професор д-р Дамян Дамянов, председател на Съюза на учените в България. Професор Дамян Дамянов изнесе и академично слово на тема "Науката, висшето образование и членството на България в ЕС". Най-важните моменти в словото на

проф. Дамян Дамянов бяха:

• Обобщение на резултатите от представянето на българската изследователска и академична общност в Шеста рамкова програма;

• Необходимостта от създаване на достатъчен брой научноизследователски секции в българските висши училища;

• Необходимостта от дефиниране на ясна национална стратегия в областта на науката и технологиите;

• Необходимостта от развитие на стимулиращи механизми за научноизследователска дейност;

• Повишаване на нивото на финансиране на научноизследователската дейност от републиканския бюджет и привеждане в съответствие с Лисабонската стратегия и Болонските цели.

• Изграждане на механизми за усвояване на средствата по рамкови програми и Болонската декларация на ЕС, и особено на структурните фондове.

• Възможностите за по-активно финансиране на изследователската дейност от бизнеса;

• Необходимостта от динамично развитие на държавната администрация в полза на изследователската и академичната система след приемането на България в ЕС;

• Значителното нарастване на "изтичането на мозъци" през последните години.

На тържественото събрание бяха обявени и традиционните ежегодни награди на Съюза на учените в България за високи научни постижения за 2006 година. Наградите бяха раздадени в четири категории:

За високи научни постижения на млади учени

• д-р **Ивайла Янкова**, Институт по експериментална морфология и антропология на БАН

• д-р **Ивелина Д. Иванова**, Институт по зоология на БАН

• д-р **Маргарита Стефанова**, Институт по психология на БАН

• гл. асистент д-р **Светла Стоева**, СУ "Св. Климент Охридски"

• н.с. д-р **Елена Иванова**, Лаборатория "Синтез и реактивоспособност на оксидни системи", Институт по обща и неорганична химия на БАН

• н.с. д-р **Таня Пенчева**, Централна лаборатория по биомедицинско инженерство на БАН

• **Десислава Мартенс**, архитект на свободна практика

За високи научни постижения на учени над 35 години

• ст.н.с. I ст. **Бойка Аначкова**, Институт за молекулярна биология на БАН

• гл.асистент д-р **Бисера Атанасова**, Катедра по клинична лаборатория на Медицинския университет, София

• ст.н.с. д-р **Ива Христова**, завеждащ Национална референтна лаборатория към Националния център по заразни и паразитни болести

• проф. дхн **Конст. Хадживанов**, директор на Института по обща и неорганична химия на БАН

• проф. дфн. **Михаил Виденов**, СУ "Св. Климент Охридски"

• ст.н. с. II ст. дсн **Светлана Съйкова**, Институт по социология на БАН

• ст. н.с. I ст. дфн **Ангел Стефанов**, завеждащ секция "Философия на науката", Институт за философски изследвания на БАН

• ст. н. с. I ст. **Бойко Рангелов**, Геофизически институт на БАН

• проф. **Иван Сарандев**, Институт за литература на БАН

• ст. н. с. д-р **Маргарита Карамихова**, Етнографски институт на БАН

• ст. н. с. арх. **Петър Йокимов**, пенсионер

• д-р **Росен Гинев**, Варненски свободен университет "Черноризец Храбър"

Награди на журналисти, отразяващи проблемите на науката и висшето образование

• Станислава Пирчева, ресорен репортер на БНР, програма "Хоризонт"

• д-р Ивайло Димитров и Иван Бозуков, редактори на "Демокрит"

Награди на докторанти с високи публикационни и изследователски резултати

От настоящата година е учредена **ежегодна награда на името на ст.н.с. I ст. дфн Найден Мончев**. С тази награда беше отличена ст. асистент д-р. инж. Лидия Гълъбова, Стопански факултет на ТУ – София.

Тържественото събрание завърши с връчване на индивидуална и колективна награда от Фондация "Карнеги" и Фондация "Млади български таланти". Наградите бяха връчени от Атанаска Литовска, изпълнителен директор на Фондация "Млади български таланти".

К. Тонев

Европейски ден на предприемача

За четвърти път Софийският университет "Св. Климент Охридски" и Община София организираха Европейски ден на предприемача (ЕДП), който се проведе на 7 и 8 ноември 2006 г. в Интер Експо Център. Негови съорганизатори бяха всички ресорни министерства, както и повече от 20 представителни публични, неправителствени и частни структури. Към различните събития по време на ЕДП проявиха интерес и много чуждестранни организации.

Европейският ден на предприемача е инициатива със сериозни традиции в Обединена Европа, която се организира в рамките на мрежата PAXIS (The Pilot Action of Excellence on Innovative Start-ups) и цели да популяризира успешни модели за създаване и развитие на нови предприятия. Концепцията за този форум е въведена от мрежата на европейските градове - EUROCITIES и Европейската комисия.

Тази година ЕДП протече под мотото "Европейски фондове и регионално развитие" с поглед, насочен към бъдещото членство на България в ЕС.

Програмата включваше дискусии в пленарни и панелни сесии, както и съпътстващи събития за предизвикателствата пред бизнеса и местните власти за усвояване на Структурните фондове на ЕС. Основни теми в:

пленарните сесии

- Ролята на структурните фондове през периода 2007-2013 г.
- Национална стратегическа референтна рамка
- Оперативна програма „Регионално развитие"
- Финансово управление и контрол на Структурните фондове
- Капацитетът на местните власти за участие в планирането и изпълнението на проекти по Структурните фондове на ЕС
- Приоритети на Оперативна програма „Развитие на конкурентноспособността на българската икономика"
- Национална иновационна стратегия и създаване на Центрове за технологичен трансфер
- Сътрудничество академия – индустрия: опитът на Гърция

панелните сесии

- Икономика на знанието. Трансфер на технологии и иновации
- Възможности на европейските програми и структурните фондове за науката и бизнеса
- Обучение по подготовка на проекти за финансиране от Структурните фондове
- Предприемачество в университетите.

Освен това в рамките на ЕДП се проведе конференция с международно участие "Мобилност и кариера на учените" в две пленарни сесии:

- Мобилност и кариерно развитие на учените
- Мрежи за мобилност на учените в Европа

както и съвместни сесии с ЕДП:

- Предизвикателства пред бизнеса и местните власти за усвояване на Структурните фондове на ЕС
- Знание и иновации за икономически растеж

Бяха представени доклади, третиращи въпросите за рамката и дейностите на ЕС за кариера и мобилост на учените, полити-

ката на европейско и национално ниво, проблемите за "изтичане" и "циркулация" на мозъци, задължителното осигуряване на чуждестранни преподаватели в България и българските преподаватели в чужбина, контрола на миграционните потоци в България. Изключителен интерес предизвика презентацията на г-жа Албена Вуцова от Министерството на образованието и науката "Синергичен ефект при прилагане на различните инструменти на Общността, основа за изграждане на общество на знанието"

Специално внимание в рамките на ЕДП беше отделено на насърчаването на участието на малките и средните предприятия в европейските програми и инициативи за трансфер на технологии и ноу-хау. В съпътстващите събития бяха представени възможностите за задълбочаване на сътрудничеството между науката и бизнеса в изграждането на общество, базирано на знания.

Т. Димитрова

На 15 януари 2007 г. в Бон, Германия, ще се открие конференция по проблемите на Седма рамкова програма (7РП). Участие ще вземе комисарят на ЕС за наука и изследвания Янез Поточник. Очаква се в двудневната среща под мотото "Седма рамкова програма – Европа по пътя към върха" да вземат участие около 2000 специалисти от Германия и чужбина.

Информация на адрес:
http://www.bmbf.de/de/rp7-auftakt.php

На 16 януари 2007 г. в Швейцария стартира национална информационна седмица като въвеждащо мероприятие към 7РП. Тя ще обхване редица прояви по тематичните области на 7РП, като напр. здраве, храни, нанотехнологии, информационни и комуникационни технологии.

Информация на адрес:
http://www.euresearch.ch

От 16 до 18 януари 2007 г. в Брюксел, Белгия ще се проведе тридневен семинар по проблемите на 7РП. Ще се разгледат възможностите за финансиране, изработването на предложения, новите условия за участие, както и правните и финансовите аспекти на договорите, които ще бъдат подпомогнати в рамките на новите програми.

Информация на адрес:
http://www.interfaceurope.net

От 13 до 15 февруари 2007 г. в Карлсруе, Германия ще се проведе XV Международен конгрес и изложение "Learntec 2007" за образователни и информационни технологии.

Информация на адрес:
http://www.forschung-fuer-die-zukunft.de/

От 21 до 23 февруари 2007 г. в Токио, Япония, ще се проведе международна конференция с изложение "nano tech 2007" по проблемите на нанотехнологиите.

Информация на адрес:
http://www.ics-inc.co.jp/nanotech/en/index.html

От 15 до 21 март 2007 г. в Ханновер, Германия, ще се проведе световното изложение CeBIT за офис техника, информационни технологии и телекомуникации.

Информация на адрес:
http://www.forschung-fuer-die-zukunft.de/

От 25 до 27 март 2007 г. в Лайпциг, Германия, ще се проведе международна конференция по проблемите на интернет като инструмент за научни изследвания и комуникативно средство.

Информация на адрес:
http://www.petersheim.de/node/704

От 28 до 30 март 2007 г. в Потсдам, Германия, ще се проведе IV Конференция по професионален мениджмънт на науката.

Информация на адрес:
http://wi.uni-potsdam.de/projekte/wmonline.nsf/?Open&Lang=de